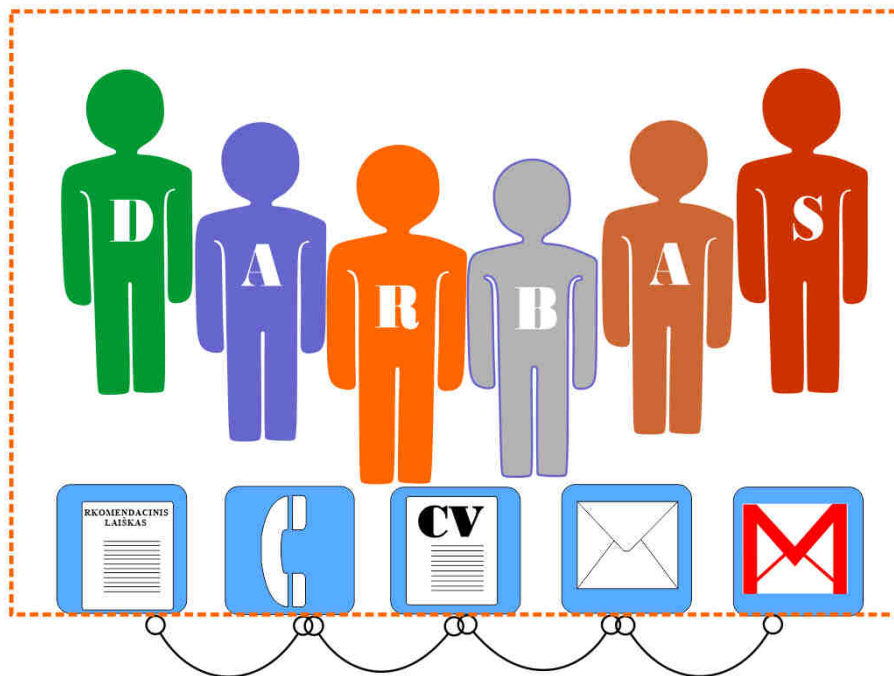

ĮVADAS Į ŽUVININKYSTĖS SEKTORIAUS DARBO RINKĄ

VADOVĖLIS

Parengė: Jonas Dyglys

Parengtas įgyvendinant projektą Nr. VP1-2.2-ŠMM-04-V-03-022 „Žuvininkystės posričio modulinėms profesinio mokymo programoms skirtų mokymo priemonių rengimas ir modulinių mokymo programų išbandymas“

TURINYS

1. SKYRIUS. DARBO KARJEROS SAMPRATA IR ASMENINĖS ATEITIES VIZIJOS SUVOKIMAS.....	3
1.1. Poskyris. Darbo karjeros tikslai ir sėkmingo darbo elementai.....	3
1.1.1. Poskyris. Gebėjimas dirbti komandoje - kaip profesinės karjeros sėkmės sąlyga.....	6
1.1.2. Poskyris. Streso valdymas.....	11
1.1.3. Poskyris. Laiko ir kitų išteklių valdymas profesinės karjeros kelyje.....	12
1.1.4. Poskyris. Kūrybiškas problemų sprendimas.....	12
1.1.5. Poskyris. Konfliktų sprendimo būdai.....	13
1.1.6. Poskyris. Karjeros planavimas.....	14
1.1.7. Poskyris. Palankių ir trukdančių faktorių suvokimas, siekiant profesinės (darbo) karjeros tikslų.....	19
2. SKYRIUS. MOKOMOJI (GAMYBINĖ) PRAKTIKA - MOKINIO PASIRENGIMAS PROFESINEI (DARBO) KARJERAI.....	20
2.1. Poskyris. Bendrosios ir profesinės kompetencijos, jų reikšmė žuvų augintojo karjerai.....	21
2.2. Poskyris. Mokomosios praktikos tikslai, uždaviniai ir programos.....	21
2.2.1. Poskyris. Individualizuota darbo įgūdžių formavimo akvakultūros įmonėje, fermoje programa (priedas Nr. 1).....	21
2.2.2. Poskyris. Individualizuota darbo įgūdžių formavimo tvenkinių ūkyje, bendrovėje programa (priedas Nr. 2).....	21
2.3. Poskyris. Mokomosios praktikos teisiniai, ekonominiai ir kiti santykiai.....	21
3. SKYRIUS. MOKOMOSIOS PRAKTIKOS ATASKAITOS AR PROJEKTO PARENGIMO, PAGAL PATEIKTAS PRAKTIKOS UŽDUOTIS, REIKALAVIMAI.....	22
4. SKYRIUS. PRIEDAI.....	23

1. SKYRIUS. DARBO KARJEROS SAMPRATA IR ASMENINĖS ATEITIES VIZIJOS SUVOKIMAS

Tikslas:	Susipažinti ir išnagrinėti karjeros elementus, susiformuoti karjeros sampratą.
Siekiniai:	Žinoti karjeros tipus bei tikslus ir sėkmės prielaidas.

1.1. Poskyris. Darbo karjeros tikslai ir sėkmingo darbo elementai

Kaip beprasmybė gali mus susargdinti, taip gyvenimo prasmės ir tikslo nuojauta gali pagydyti visose mūsų esybės srityse.

Karjera – tai žmogaus pasiekimų kelias, apibūdintas socialiai reikšmingų žmogaus vaidmenų seka (darbo vietos, pareigos) bei mokymosi, profesinės veiklos ir asmeninės saviraiškos rezultatais (pagyrimais, apdovanojimais, vardais, moksliniais laipsniais ir pan.).

Profesinė karjera – tai racionalus asmens profesijos pasirinkimas ir sėkmingas darbinės veiklos kelias toje profesijoje.

Kiekvieno asmens karjerą lemia trys pagrindiniai elementai arba kompetencijų grupės:

1. Dalykinės savybės:

✚ Teorinės žinios;

✚ Praktinio darbo patirtis.

2. Asmeninės savybės.

3. Socialinė kompetencija (Gruževskis ir kt., 2003).

Egzistuoja dvi karjeros sampratos: biurokratinė ir moderni šiuolaikinė, jose atskleidžiami karjeros tikslai ir motyvacijos, pateiktos 1.1.1. lentelėje:

1.1.1. lentelė. Biurokratinės ir šiuolaikinės karjeros sampratos ypatumai

Šaltinis: Stanišauskienė V., Večkienė N., Karjeros samprata: mokslinio požiūrio kaita ir refleksijos Lietuvoje problema//Socialiniai mokslai Nr. 2 (19), p.

Karjeros sampratos kriterijai	Biurokratinė karjera	Šiuolaikinė karjera
Karjeros modelis	Vientisa, įtvirtinta organizacijoje, hierarchinė struktūra	Lanksti, vientisa, neįtvirtinta organizacijoje struktūra

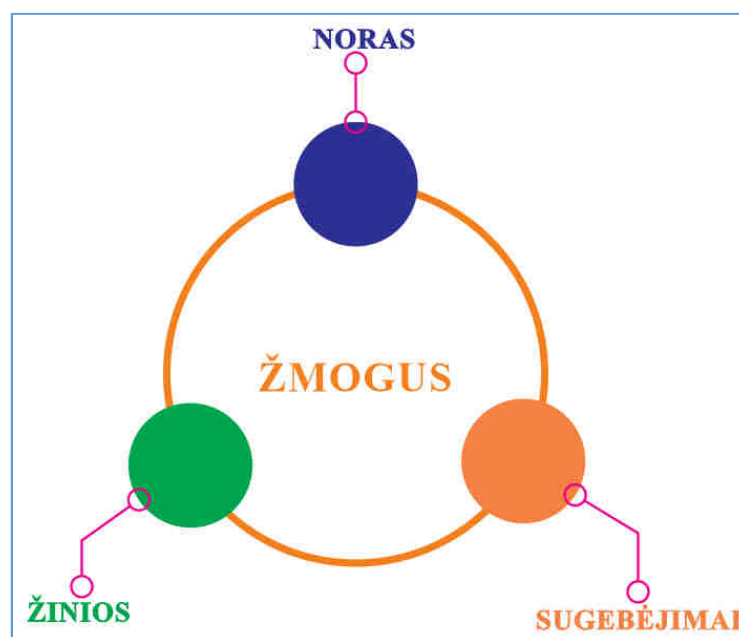
Karjeros sėkmės matas	Atlyginimas, statusas – visuomeninė padėtis	Savirealizacija, asmens laisvė
Karjeros ateities planavimas	Numatoma aiški, susijusi su organizacija	Sunkiai nuspėjama, susijusi su žmogaus kompetencija
Socialinis saugumas	Stabilus aiškios ateities progresijos kontekste	Reliatyvus, priklauso nuo daugelio personalinių ir socialinių veiksnių
Žmogui keliami reikalavimai	Būti lojaliu, gerai atlikti įprastas užduotis; būtinai specifiniai profesiniai įgūdžiai	Novatoriškumas, iniciatyvumas, aukšta karjeros kompetencija

Karjeros tikslu ir sėkme laikoma:

I - materialinė gerovė,

II – savęs, kaip žmogaus - kūrybiškos asmenybės, - realizavimas.

Kiekvieno žmogaus, žengiančio į darbo ir veiklos pasaulį, tikslas - noras patenkinti šias abi sampratos kriterijaus išraiškos formas. Kad taip įvyktų, turime žinoti, kokie veiksniai tam turi didžiausią arba lemiamą poveikį, tai - mūsų **noras**, **žinios** ir **gebėjimai**, kurie pavaizduoti 1.1.1 pav. diagramoje:

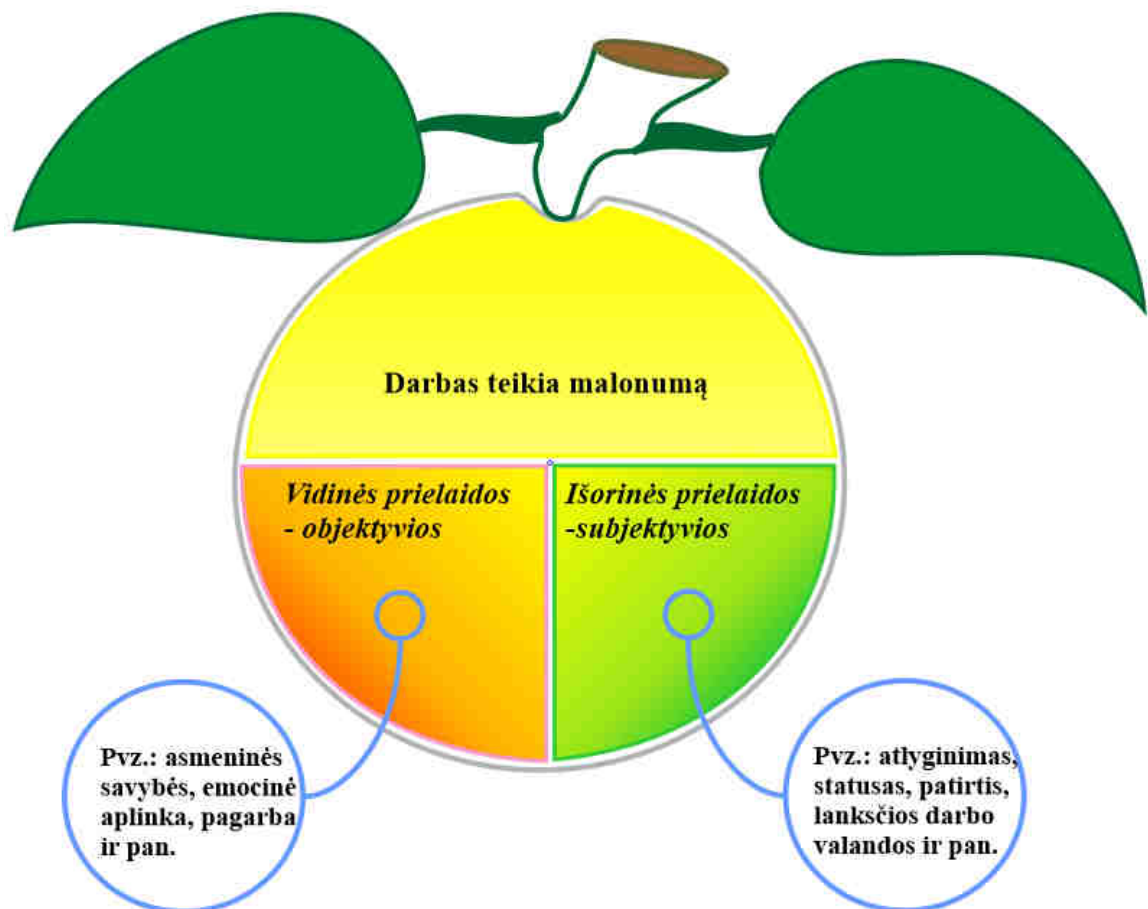
1.1.1. pav. Asmeniniai profesinės karjeros kūrimo veiksniai.

Šaltinis: Laumenskaitė E., Petkevičiūtė N., Asmeninė motyvacija kaip profesinės karjeros pagrindas//Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos, Nr. 8, 2004.

Šias sėkmingo darbo ir karjeros sampratos kriterijaus išraiškos formas patvirtina ir **dr. Aistės Dromantaitės** (Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, Vadybos katedra) įžvalgos, kurias patvirtina visa eilė studijų. Judge et al. (1995 m.) suskirstė pasitenkinimo karjera veiksnius į vidinius ir išorinius. Vidiniai veiksniai, susiję su „individualiomis subjektyviomis reakcijomis į savo karjerą“, iš esmės ir pabrėžia pasitenkinimo karjera suvokimą. Išoriniai veiksniai: įvairi darbo patirtis, atlyginimo augimas, mentorystė, darbo valandų lankstumas, galimybės pasiekti karjeros tikslus (Seibert, Crant, Kraimer, 2001 m.; Kram, 2007 m.). Baudreau ir Boswell (2001 m.) nustatė, jog tokios asmeninės savybės: **nuolaidumas, sąžiningumas ir atvirumas patirčiai**, yra tiesiogiai susiję su pasitenkinimu karjera. Visi veiksniai lemia darbo rezultatus, o, teisingai valdant, naudą turi jausti abi šalys. Apibendrinti išoriniai ir vidiniai veiksniai pateikti 1.1.2. paveiksle.

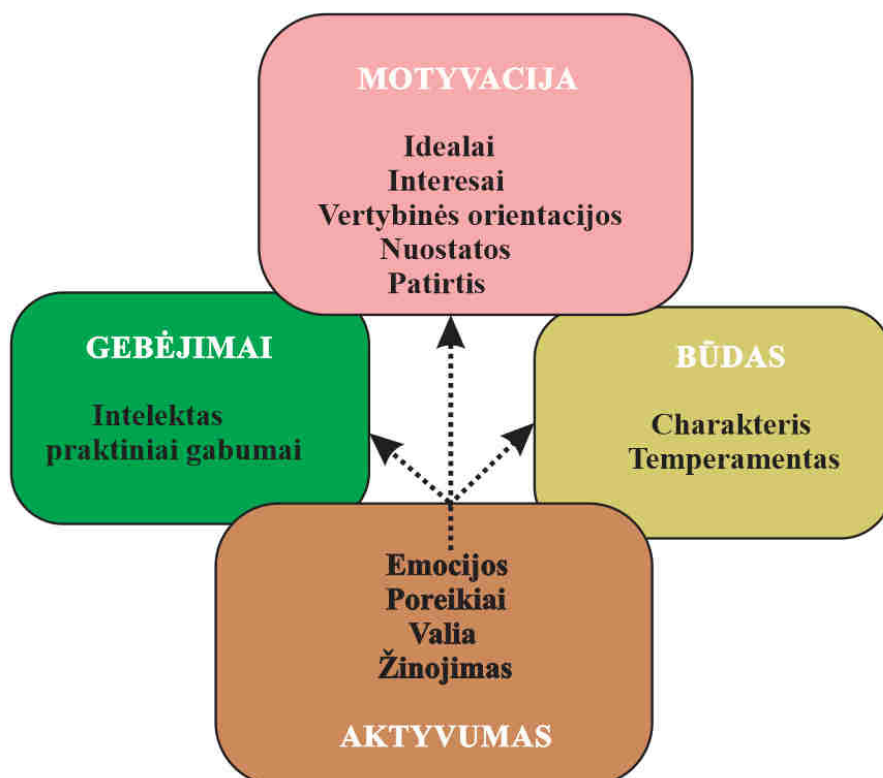
VEIKSNIŲ HARMONIJA=EFEKTYVUS DARBAS=SĖKMINGA KARJERA

1.1.2. pav. Subjektyvios ir objektyvios pasitenkinimo karjera prielaidos, Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal **Dr. Aistės Dromantaitės** ir Sinclair, V. (2009 m.).

Analizuojant paveikslėlį peršasi išvada, kad vaisių galima valgyti dalimis, bet geriausia turėti visą. Tai reiškia, kad geriausia, kai darbas tenkina abi prielaidas, tai - darbo ir gyvenimo harmonijos atvejis.

Vertybinė asmenybės struktūra (pagal L. Jovaišą). Sėkmingai darbo karjerai turinčių veiksmų visuma pateikta 1.1.2. pav.:

1.1.2. pav. Profesijos, karjeros bei darbo sėkmei padeda asmeninės savybės, aktyvumas, motyvacija ir gebėjimai.

„Karjeros“ sąvoka šių dienų visuomenėje vartojama itin dažnai ir pačiuose įvairiausiuose kontekstuose (spaudoje pristatomos žymių žmonių karjeros, populiariuose žurnaluose ir internete pateikiama patarimų, kaip siekti karjeros, aukštosiose mokyklose skelbiamos karjeros dienos ir t. t.), tad mokiniams pats žodis „karjera“ nėra naujiena. Tačiau yra pavojus, kad karjerą mokiniai supranta per siaurai, siedami šią sąvoką tik su ypatingais, išskirtiniais pasiekimais profesinėje srityje. Svarbu akcentuoti, kad karjera – tai įvairių socialiai reikšmingų žmogaus vaidmenų seka, kylanti iš darbo, mokymosi, saviraiškos ir laisvalaikio veiklų bei apimanti asmens profesinį gyvenimą, darbo vietas, pareigas ir pasiekimus, 1.1.2. pav.

Vadinasi, kiekvienas, kuris atlieka socialiai reikšmingas veiklas (ne tik tas, kuris pasiekė kažką ypatingo savo veiklos srityje), turi savo karjerą.

Karjeros samprata. Turime visi suvokti, kad bet kuri karjeros veikla yra garbinga, o karjeros sėkmė yra susijusi su tuo, kiek žmogaus interesai, vertybės, gabumai ir gebėjimai atitinka konkrečią karjeros veiklą. Šis suvokimas - svarbus brandžios visuomenės bruožas, būtinas dirbančiojo žmogaus vertei įprasminti, svarbus individualus karjeros sėkmės supratimas. Visuomenėje egzistuojantys stereotipai, susiję su profesijomis ir karjeros veiklomis, klaidina darbuotojo, darbininko karjeros kelią besirenkančius žmones, apriboja jų galimybes. Pavyzdžiui, vadovaujantis stereotipais, gera karjera yra profesines aukštumas pasiekusio bankininko ar teisininko, o, tarkime, siuvėjo ar vairuotojo karjera – niekam tikusi (arba visai net „ne karjera“).

Visose srityse darbo ir karjeros sėkmei svarbus mūsų kūrybiškumas – tai asmenybės ypatybė, padedanti sukurti ar atrasti kažką nauja. Šią žmogaus ypatybę skatina trys pagrindiniai elementai: kūrybiniai gebėjimai, motyvacija ir patirtis. Galima teigti, jog kūrybiškumas – tai gebėjimas:

- kelti naujas idėjas;
 - mąstyti nestandartiškai;
 - rasti netipiškų sprendimų;
 - greitai orientuotis probleminėse situacijose.

1.1.1. Poskyris. Gebėjimas dirbti komandoje - kaip profesinės karjeros sėkmės sąlyga

Komandinis darbas – sugebėjimas dirbti drauge su kitais, sutelkiant individualius gebėjimus, žinias, patirtį, siekti vieningo tikslo ir rezultatų. **Komanda** yra nedidelė grupė žmonių, kurie turi vienas kitą papildančių savybių. Jie yra įsipareigoję ir jaučia bendrą atsakomybę už bendrą tikslą ir metodus bei uždavinių įvykdymą (žr. J. R. Katzenbach & D. K. Smith, “The Wisdom of Teams”).

Ką reiškia nedidelė grupė žmonių? Kokio „nedidumo“ konkrečiai? Optimaliausias skaičius yra iki 10 žmonių (Stephen P. Robbins, Phillip L. Hunsaker. Business communication training for managers. Personnel manual, 2007 m.). Teoriniai vadovėliai sako, kad komandoje neturėtų būti daugiau kaip 25 žmonės. Jei komanda didesnė, sprendimų priėmimas ir komunikavimas joje pasidaro „per brangūs“, t. y. kainuoja per daug laiko ir pastangų. Tokiais atvejais komandos skaidomos į mažesnes, gauna atskiras užduotis, dažnai atsiranda subkomandų koordinatorių komanda.

Komandos formavimo principas. Komanda sėkmingai ir efektyviai dirba, jeigu nariai turi pridėtinių, papildančių (komplimentarinių) gebėjimų. Efektyviausiai dirba komanda, kurios nariai turi trijų tipų gebėjimų:

- Turi narių su techniniais gebėjimais;
- Turi narių, gebančių spręsti problemas, rasti, įvertinti alternatyvas ir siūlyti optimalius sprendimus,
- Turi narių, gebančių bendrauti.

Šių gebėjimų harmonija yra efektyvaus komandinio darbo pagrindas, nes savo esme tai - veiklos vieneto (komandos) techninių, organizacinių ir komunikacijos žinių bei gebėjimų junginys.

Komandos darbo ir gyvavimo prielaida. Komandos esmė yra **žmonės**, turintys savybių, įgūdžių, gebėjimų, suprantantys veikimo kartu prasmę ir tokiu būdu efektyvų gebėjimų panaudojimą bei pritaikymą tarpusavio lygybės pagrindu. Tai - pagrindinė komandos egzistavimo priežastis ir prasmė. Labai retas avejis, kuomet vienas asmuo turi visas reikalingas konkrečiam darbui savybes ir gebėjimus, komanda ir komandinis darbas išsprendžia šią problemą. Savybių įvairovė komandoje yra geras bruožas, tačiau ne mažiau svarbu įsisąmoninti, kad savybių įvairovė ir **tarpusavyje prieštaraujančios savybės** yra ne tas pats. Pavyzdžiui, jei komandoje yra žmonių, galinčių priimti greitus, ryžtingus sprendimus, ir žmonių, galinčių atlaikyti gana ilgai trunkantį ne apibrėžtumą, tai šie skirtingi žmonės gali būti naudingi skirtingais komandos darbo momentais. Tačiau, jei komandoje yra žmonių, neištvėriamųjų ilgesnės nei 5 minučių diskusijos, ir žmonių, kurie kiekvieną komandos sprendimą nori žūtbūt „išdiskutuoti“ iki konsensuso (vienbalsiškumo), tokie žmonės kartu veikdami žlugdys vieni kitus ir komandoje nuolat tvyros nekonstruktyvi įtampa. Toks skirtingumas jau yra ne papildantis, o tarpusavyje prieštaraujantis. Netgi šiuolaikiniame vadovų mokymo procese verslo mokyklose (pvz., kad ir vienoje garsiausių verslo mokyklų Prancūzijoje INSEAT) studentai mokosi komandomis, po 5-6 žmones, suderinti veiksmus, pasiskirstyti užduotis ir pasiekti užsibrėžtus rezultatus.

Komandinio darbo privalumai - reikšmingų iššūkių akivaizdoje tinkamiausia darbo forma. Būtent rimtesni iššūkiai dažnai reiškia naujų sprendimų paiešką, naujos kokybės ir efektyvumo poreikį. Tada iš efektyvaus komandos darbo gimstanti žinių, įgūdžių, minčių bei emocijų sinergija padeda priimti reikšmingus iššūkius ir efektyviai su jais susidoroti. Sinergija – tai reiškiny, kai du atskiri veiksniai, veikdami kartu, duoda didesnę poveikį negu atskirai veikiančių abiejų šių veiksmų poveikių suma. Kaip tik tokio efekto ir reikia reikšmingų iššūkių akivaizdoje. Ir toks reiškiny įmanomas tik efektyvios komandos narių sąveikos dėka.

Komandos motyvacija ir sėkmingos veiklos bruožai:

- 1) **Užduoties aiškumas.** Geriausius rezultatus lemia tik teisingai formuluojamos užduotys, kurios atitinka šiuos **tris kriterijus**. Taigi, jos turi būti:

1	2	3
KONKREČIOS	IŠMATUOJAMOS	REALIOS

- 2) **Bendra atsakomybė.** Komanda – save disciplinuojantis darinys. Kadangi jos nariai dažnai patys formuoja konkrečius savo darbo uždavinius, tai gerai supranta ir jų prasmę. Komandą motyvuoja darbo PRASMĖ ir NAUDA, o ne pagrindine varomąja jėga tampa išorinė prievarta ar manipuliacijos. Komanda nuo individualizuoto vadovavimo principais pagrįstos grupės skiriasi atsakomybės pasidalijimu. Joje už pasiektus rezultatus atsako ne vienas kuris nors asmuo, o kiekvienas komandos narys. Svarbu ir tai, kad kiekvienas komandos narys tai žino ir yra pats prisiėmęs šią nuostatą. Dažnai bendra yra ne tik atsakomybė, bet ir atskaitomybė, t. y. atsiskaitoma ne su kiekvienu žmogumi atskirai, bet su visa komanda, ir tikrai komandos nariai, žinodami kiekvienas savo indėlį, skirsto lėšas.
- 3) **Užduoties svarba.** Kiek užduotis svarbi visai komandai, organizacijai, bendruomenei?
- 4) **Veiksmų autonomija.** Kokia atsakomybė už darbą suteikiama komandai?
- 5) **Užduoties vientisumas.** Ar pateikta užduotis yra baigtinė ar sudėtinė stambesnio darbo dalis?
- 6) **Grižtamojo ryšio užtikrinimas.** Koks yra grįžtamojo ryšio informacijos patikimumas, ryšio šaltinių kiekis, pabaigus užduotį?

Komanda ar individualizmas. Yra nemažai užduočių, kurias lengviau daryti pavieniui. Tokiais atvejais taip reikėtų ir daryti. Tačiau kartais individualizmas tampa įsisenėjusiu, bendradarbiavimą varžančiu įpročiu ir net, susiklosčius bendradarbiavimui ir komandiniam darbui palankiai situacijai, žmonės nepajėgia individualizmo peržengti. Tokiais atvejais vadovai ima propaguoti komandinį darbą ir skatina darbuotojus peržengti individualizmą.

Darbas ne dėl „demokratijos“, o dėl resursų panaudojimo. Komandinis darbas, kaip vadybinis modelis, netaikomas „dėl grožio“ (pavyzdžiui, siekiant pasirodyti demokratiškiems ir/ar šiuolaikiškiems). Jei taip kartais ir daroma, tai labai trumpai, nes tokia vadyba neduoda rezultatų. Komandinis darbas nėra nei savaimė pranašesnis, nei „teisingesnis“ vadybos modelis. Jis taikomas, kai tiesioginis instruktavimas tampa neįmanomas, norint atskleisti visą darbuotojų potencialą. Juk komanduodami darbuotojams mes nurodinėjame turėdami omenyje tik tas jų galimybes, apie kurias MES JAU ŽINOME, o ne tas, kurias JIE

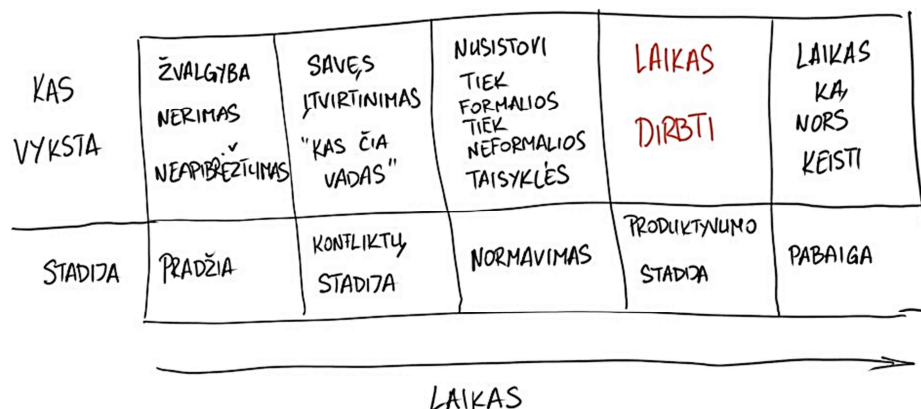
TIKRAI TURI. Komandinis darbas leidžia darbuotojams atskleisti ne tik jau turimus įgūdžius, bet ir savo nuojautą, entuziazmą ir kūrybiškumą.

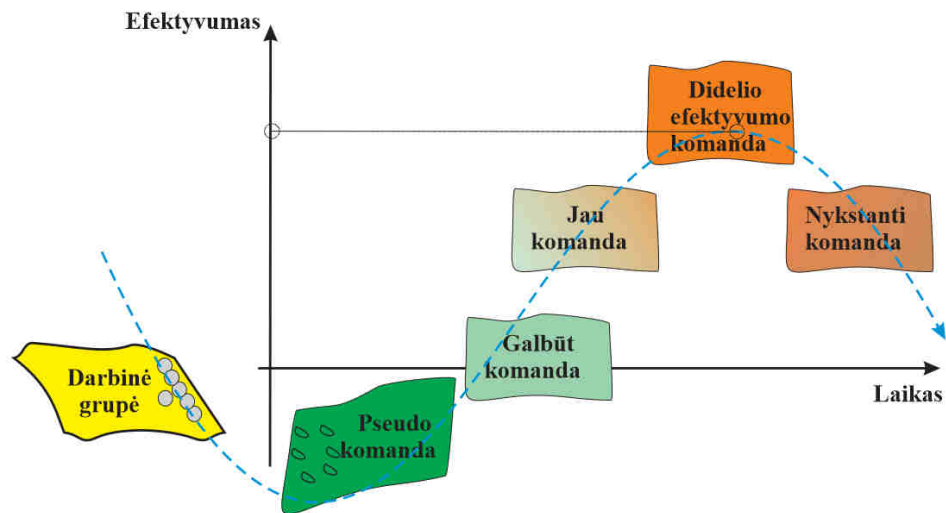
Stengiamasi ne dėl vadovo, o dėl rezultato. Norint atpažinti, ar kolektyvas dirba, remdamasis komandinio darbo dvasia, užtenka įsiklausyti, ar darbuotojai diskutuodami stengiasi „įtikti“ vadovui, ar siūlo sprendimus, argumentuodami siekiamais rezultatais, ar kartais be jokios baimės ginčijasi su vadovu, jei mato, kad jo pasiūlymai neveda prie siekiamo rezultato. Tačiau, jei nėra aiškių tikslų arba jų nesiekama, tada prasideda įvairios intrigos, santykių aiškinimasis tarpusavyje ir pastangos įtikti vadovui. Dėl atlyginimo, o ne dėl prasmingo rezultato.

Komandoje linksmiau. Komanda – socialinis reiškinys, o žmogus yra ne tik „darbinis gyvulys“, bet ir mėstantis bei JAUČIANTIS asmuo. Komanda yra emocinė terpė, kurioje išgyvenamas džiaugsmas dėl sklandaus arba bent jau dėl prasmingo darbo proceso ir rezultatų. Tai terpė, kurioje komandos nariai sulaukia palaikymo (kai to reikia) arba konfrontacijos (norėtusi tikėti, kad taip pat tik tada, kai to reikia...).

Komandoje mokomasi. Ir tikrai mokomasi. Senų įpročių vedami mes dažnai linkstame mokyti tik iš autoritetinių šaltinių: svarbios knygos, užjūrio ekspertai, aukštosios mokyklos ar konsultantai... Bet daugiausiai išminties glūdi šalia – mūsų kolegose ir mumyse pačiuose. Dirbdami komandose ieškome sprendimų kartu, stebime, kaip vienus ar kitus uždavinius sprendžia mūsų koligos, lyginame jų veiklą su savomis strategijomis ir būdais. Taip mokomės. Mokomės nuolatos, o ne tik tada, kai „reikia“ ar kai jau per vėlu.

Komanda – kintantis darinys. 1.1.1.1. pav. pavaizduotas raidos kelias, kuris rodo komandos, kaip organizuoto darinio, kaitą, ji yra apibrėžiama laiko raidos stadijomis arba vystymosi etapais:

1.1.1.1. pav. Komandos augimo bei raidos etapai.

Pastebėta, kad žmonių grupė savo bendro buvimo **pradžioje** išgyvena tam tikrą neapibrėžtumą ir su juo susijusį nerimą. Vyksta tarsi žvalgyba bandant suprasti, kokie yra kiti žmonės, kokios galimos atsiskleidimo galimybės, konkretūs buvimo grupėje tikslai. Metaforiškai susiejant šį etapą su žmogaus gyvenimu, galima jį palyginti su vaikyste. Vėliau pradžios etapas perauga į tam tikrą vaidmenų ir statusų pasiskirstymo etapą. Šis pasiskirstymas neretai sukelia tam tikrą akivaizdžiai išreiškiamą ar viduje jaučiamą tarpasmeninę įtampą. Todėl šis etapas dažnai vadinamas **konfliktų stadija**, kurią metaforiškai galima palyginti su žmogaus paauglyste. Dar vėliau grupė nusistato tam tikras buvimo ir gyvenimo kartu **taisykles bei normas** (metaforiškai tariant, ateina jaunystė), kurios leidžia nesiblaškyti ir susikaupti **produktyviam darbui** (brandos amžius). Galiausiai kiekviena grupė nugyvena visą savo gyvenimą, kuris, kaip ir kiekvienas gyvenimas, turi savo **pabaigą**, lydimą liūdesio ar/ir pilnatvės jausmų, priklausomai nuo to, kokį gyvenimą grupė nugyveno (metaforiškai tariant, prisiartina senatvė ir mirtis).

Šiuos komandos raidos procesus labai svarbu suvokti tiek komandos nariams, tiek žmonėms, kurie prižiūri ar kuruoja komandų darbą. Jeigu pristinga kantrumo, komanda sunaikinama pradinėse savo raidos stadijose, t. y. dar net negimusi...

1.1.2. Poskyris. Streso valdymas

Stresas – tai procesas, kuriuo įvertiname ir reaguojame į įvykius, keliančius grėsmę ar iššūkį. Neatsižvelgiant į stresines situacijas ir jas sukėlusias priežastis, ne visi žmonės, atsidūrę panašiose padėtyse, patiria stresą. Svarbiausia – pabrėžti, kad tai, kaip žmogus patirs stresą ir jį

valdys, priklauso nuo jo paties. Jei asmuo, patirdamas stresą, situaciją vertina adekvačiai, tikėtina, kad racionalus požiūris padės įveikti streso sukeltų emocijų audrą. Streso valdymas yra sąmoninga žmogaus veikla, kuria siekiama tikslingai veikti ir išvengti ilgalaikių streso sukeltų padarinių.

Sprendimą, kaip reaguoti į stresą, lemia asmeninė žmogaus pozicija. Žmonės, kurie yra įsitikinę savo gebėjimu pakeisti situaciją, paprastai geriau valdo stresines situacijas. Mokiniai, žinantys, kokie faktoriai jiems sukelia stresą, kaip išvengti stresinių situacijų, lengviau veikia neprognozuojamomis sąlygomis. Gebėjimas suvaldyti stresą lemia sėkmingesnį įsiliejimą į darbo rinką, efektyvesnę darbo veiklą įgyvendinimą organizacijoje. Psichoanalitikas H. Freudenbergeris pastebėjo, kad ypač atsidavę ir pareigingi savo srities darbuotojai dažnai pervargsta, praranda pusiausvyrą, ima neigiamai bei ciniškai vertinti savo darbą ir klientus, tampa nervingi, irzlūs, nepatiklūs, juos pačius gali apimti depresija. Būtent tokias pasekmes sukelia „perdegimo“ sindromas (Payne, 2001 m.), kuris atsiranda dėl emocinio išsekimo, savo identiškumo nesuvokimo, asmeninio pajėgumo sumažėjimo.

H. Vollmer (1998 m.) profesinio „perdegimo“ procese išvelgia tokias stadijas:

I. Sutrinka pusiausvyra tarp reikalavimų ir galimybių - patiriamas stresas.

II. Ūmi, trumpalaikė emocinė reakcija į šios pusiausvyros sutrikimą: atsiranda baimė, įtampa, išsekimas.

III. Keičiasi požiūris ir elgesys, atsiranda tendencija su klientais elgtis šaltai, dirbti mechaniškai ar net ciniškai, su išankstine neigiama nuostata. Taip stengiamasi patenkinti savo paties poreikius – gintis puolant. N. Chmiel (2005 m.) darbinį stresą apibrėžia kaip patirtą aplinkos reikalavimų ir individualių situacijos išteklių neatitikimą, kurį lydi protiniai, fiziniai ir elgsenos simptomai. Taip pat šis autorius stresinius stimulus pavadino stresoriais, o jų pasekmes – stresinėmis reakcijomis arba įtampa. N. Chmiel (2005 m.) darbinį stresą suskirstė į keturias kategorijas bei pateikė svarbiausius visų šių kategorijų stresorius:

1. Fiziniai streso rodikliai (padidėjęs kraujospūdis, padažnėjęs širdies plakimas, labiau nei įprasta įsitempę raumenys).
2. Psichologiniai streso rodikliai (padidėjęs nerimas, depresija, agresija, pasimetimas).
3. Elgesio pokyčio streso rodikliai (padažnėjęs rūkymas, alkoholio vartojimas).
4. Dirglumas, perdėtas susirūpinimas smulkmenomis, sumažėjęs darbo našumas.

Streso valdymas. Jis tampa ypatingai svarbus visose gyvenimo ir gamybos sferose, 1.1.2.1. lentelėje pateiktos streso valdymo priemonės, jos yra ilgalaikio pobūdžio, t. y. rezultatas pasiekiamas tik po tam tikro laiko.

1.1.2.1. lentelė. Stresoriai ir jų pašalinimo priemonės (Whetten, Cameron, 2002 m.).

Stresorius	Pašalinimo strategija
Laikas	Veiksmingas laiko valdymas
	– racionalus laiko valdymas
	– įgaliojimų perdavimas
Atsparumas	Bendradarbiavimas, komandos kūrimas
	Emocinės kompetencijos ugdymas
Situacija	Darbo reorganizavimas
Laukimas	Tikslų sudarymas
	Kuklių pergalių strategija

Stresui valdyti reikia tam tikrų vadybinių įgūdžių: laiko planavimo, emocinio intelekto ugdymo, stiprinant atsparumą stresams darbe. Šie stresorių pašalinimo ir atsparumo jiems įgūdžiai yra nuolatinio, ilgalaikio poveikio priemonės. Tačiau kai kurie stresoriai neturi kontrolės ribų, tad jų atsikratyti asmeninio poveikio priemonėmis neįmanoma. Be to, atsparumo stresui ugdymas reikalauja laiko išteklių, kurie leistų išsaugoti pusiausvyrą krizinėse situacijose. Nors įgytas atsparumas gali sumažinti neigiamą streso poveikį, kai kuriais atvejais prireikia greitų priemonių. Šių priemonių poveikis yra trumpalaikis, bet jos gali būti naudojamos iš karto, tik atsiradus poreikiui, ir esant reikalui – vėl pakartojamos, tai yra:

- ♣ Reguliarus poilsis – trumpos poilsio pertraukėlės padeda sumažinti įtampą ir atsigauti po intensyvaus protinio ir fizinio darbo arba nesėkmės (darbas be pertraukėlių mažina produktyvumą);

- ♣ Bendravimas su žmonėmis;

- ♣ Stresui malšinti taip pat tinka meditacija;

- ♣ Bibliotekos terapija, muzikos, juoko, fizinio, protinio, kūrybinio darbo terapija, ekskursijos, teatro lankymas;

- ❖ Rekomenduojami gilios relaksacijos bei kvėpavimo pratimai.

1.1.3. Poskyris. Laiko ir kitų išteklių valdymas profesinės karjeros kelyje

Laiko ir materialinių išteklių valdymas. Tai procesas, kuris susideda iš planavimo bei atlikimo veiksmų ir tiesiogiai priklauso nuo asmenybės. Pagrindinis šio proceso elementas – laikas, išteklių rūšis, kurios neįmanoma kaupti, sandėliuoti ar iškeisti.

Turimas 24 valandas per parą kiekvienas asmuo naudoja skirtingai. Tik nuo žmogaus susiformuotų tikslų ir asmeninių prioritetų priklauso, kaip bus naudojamas asmeninis laikas. Gebėjimai valdyti laiką rodo asmenybės brandą, nusiteikimą efektyviai atlikti užduotis, racionaliai paskirstyti pajėgumus. Šie gebėjimai šiuolaikiniame darbo pasaulyje yra labai svarbūs. Mokiniai dažnai iki galo nesuvokia laiko valdymo reikšmės, tad apsiriboja tik laiko ir kitų išteklių planavimu.

Įvairius asmens veiksmus, kurie trukdo efektyviai ir laiku atlikti svarbias užduotis, pasiekti geresnių rezultatų, organizacijų vadybos specialistai vadina „laiko vagimis“. Išskiriami tokie „laiko vagys“: per daug veiklų vienu metu; „gaisro gesinimas“; veiklos, generuojančios daugiau veiksmo nei rezultatų; „šokinėjimas“ nuo vieno darbo prie kito; perfekcionizmas; savikontrolės trūkumas.

Kalbant apie laiko valdymą, mokiniams naudinga pristatyti V. Pareto (it. Vilfredo Pareto) principą. Remiantis sociologo ir ekonomisto V. Pareto principu, 20 procentų pastangų duoda 80 procentų rezultatų (likę 80 procentų pastangų – tik 20 procentų rezultatų). Šis principas galioja ne tik laiko valdymo procesams, bet ir kitų veiklų atlikimo rezultatyvumui nusakyti. Jis padeda iš visų užduočių, diskusijų, pokalbių išskirti pačius svarbiausius dalykus. Jeigu žmogaus dėmesys bus sutelktas į reikšmingiausius dalykus, tai, panaudodamas 20 procentų savo darbo laiko, jis gaus 80 procentų rezultato.

Materialinių išteklių valdymas – tai procesas, nukreiptas į efektyvų turimų resursų (įrangos, lėšų, priemonių ir pan.) naudojimą suplanuotoms veikloms. Mokiniai turėtų gebėti numatyti, kokių priemonių (išteklių) jiems prireiks atliekant vieną ar kitą užduotį. Aiškų atliekamų veiksmų suvokimas, tikslus žinojimas, kada ir kokius veiksmus atlikti, padeda pasiekti puikių rezultatų ir išvengti streso.

Asmeninių finansų valdymas – dar viena kiekvienam žmogui svarbi užduotis, nepriklausanti nuo žmogaus pasirinktos karjeros ir atliekamų veiklų. Turimų finansinių išteklių kiekis, jų naudojimo ypatybės priklauso nuo asmens gyvenimo stiliaus ir požiūrio į materialines vertybes, taip pat karjeros tikslų. Gebėjimas išmintingai valdyti asmeninius finansus padeda sėkmingai susidoroti su galimais karjeros sunkumais (bedarbystės etapais ir pan.). Šis gebėjimas

svarbus vadovaujant projektams, atliekant projektines užduotis. Šaltinis: Dr. Vilija Stanišauskienė, Aurelija Naseckaitė, 2012 m.

1.1.4. Poskyris. Kūrybiškas problemų sprendimas

Kūrybiškumą apibūdina ne tik asmenų, bet ir grupių generuojamos naujos idėjos, kurios yra ypač svarbios diegiant inovacijas.

Mokytojai, skatindami kūrybiškumą, gali mokiniams suteikti visas galimybes atrasti ir įgyvendinti jų pomėgius bei talentus. Jei nesame pasiruošę klysti, nieko originalaus nesukursime. Kūrybiškumas yra svarbus mokymosi visą gyvenimą kontekste. Kūrybiškai veikiančius asmenis siūloma skirstyti į dvi grupes (žr. 1.1.4.1. lentelę).

1.1.4.1 lentelė. Asmenybių, veikiančių kūrybiškai, tipai.

ADAPTUOTOJAI	NOVATORIAI
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Formuluoja idėjas, stipriai nekeisdami pirminių problemos faktų. ❖ Mėgsta tobulinti dalykus, produktus. ❖ Siekia gaminti; realybėje įgyvendinti pateiktas idėjas. ❖ Jaučiasi atsakingi už savo veiksmus. ❖ Renkasi profesijas, kurios skatina stabilumą. 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Mėgsta viską daryti savaip. ❖ Spręsdami problemą mieliau pristatys naujas idėjas ir keis problemos elementų tarpusavio ryšį. ❖ Kartais problemas sprendžia stichiškai (sulaukę įkvėpimo). ❖ Renkasi tokias profesines sritis, kuriose vyrauja nežinomybė, o darbo aplinkybės nuolat kinta.

Asmens kūrybiškumas siejamas su motyvacija veikti, drąsa, skatinančia siekti įgyvendinant naujoves. Kūrybiškumą skatina šie veiksniai:

- ❖ Asmeniniai įsitikinimai;
- ❖ Asmens autonomija (akcentuojama savarankiškumas ir galimybės laisvai pasirinkti);
- ❖ Demokratiški santykiai su aplinkiniais; turininga, skatinanti eksperimentuoti, tyrinėti, turtinti savo žinias, aplinka.

1.1.5. Poskyris. Konfliktų sprendimo būdai

Konfliktas – tai socialinis reiškinys, kurio metu susiduria dviejų ar daugiau asmenų (asmens ir grupės, skirtingų grupių) priešingi interesai, nuostatos, tikslai ar tikslo siekimo būdai.

Konflikto sprendimas – tai procesas, kurio metu ieškoma galimybių, kaip patenkinti konfliktuojančių žmonių interesus. Priklausomai nuo konflikte dalyvaujančių asmenų užimamos pozicijos, konfliktai gali būti sprendžiami skirtingais būdais. Kai kuriems konfliktams spręsti reikalingas tarpininkas (t. y. turi dalyvauti trečioji šalis).

Nėra universalios ir visapusiškai teisingos konfliktų sprendimo strategijos, todėl tarpasmeniniai ar grupėse kylantys konfliktai gali būti sprendžiami įvairiai. Konfliktų sprendimo būdai gali būti suskirstyti į dvi kategorijas: nekonstruktyvius ir konstruktyvius konfliktų sprendimus.

❖ **Nekonstruktyvieji būdai:**

❖ **Konflikto vengimas.** Sprendžiant konfliktą šiuo būdu, lieka neišspręstos problemos ir sukuriama racionalumo iliuzija. Vengiant konfliktinės situacijos, atsitraukiama, kartu sustiprinama priešininko pozicija.

❖ **Prisitaikymas – konflikto užglostymas.** Atsisakoma savo pozicijos, nenorima spręsti konfliktą. Tikrosios konflikto priežastys lieka nenagrinėtos. „Dėl šventos ramybės“ stengiamasi sukurti santarvės iliuziją.

❖ **Konkurencija** radikaliai siekiama patenkinti asmeninius interesus, neatsižvelgiant į kitų žmonių interesus ir norus. Ši strategija nesuteikia ilgalaikių rezultatų, tik pagilina nesantaiką.

❖ **Kompromiso strategija** duoda vidutinius rezultatus. Tai – strategija, suteikianti galimybę tik iš dalies pašalinti konflikto priežastis. Konfliktuojančios pusės, pasitelkiančios šią strategiją, dėl bendro susitarimo atsisako kai kurių dalykų.

❖ **Išorinis konflikto nuslopinimas.** Autoritetingas asmuo ar vadovai sustabdo konfliktą, įsiterpdami tarp konfliktuojančių asmenų. Konflikto nuslopinimas nepašalina šio konflikto priežasčių, trukdo plėtoti tolesnius konstruktyvius santykius.

❖ **Konstruktyvieji būdai:**

❖ **Abipusio dialogo.** Konstruktyvus konflikto sprendimas yra paremtas problemos pripažinimu ir asmeniniu troškimu išspręsti konfliktinę situaciją. Problemos pripažinimas ir įsisąmoninimas skatina sąmoningai ieškoti išeities. Kuriant bendradarbiavimo ryšį ir siekiant problemas spręsti drauge, labai svarbus yra problemos išsakymo kitai pusei etapas. Bendradarbiavimas – sėkmingiausia konstruktyvi konfliktų sprendimo strategija, paremta aktyviu dviejų konfliktuojančių pusių dalyvavimu.

❖ **Nešališko situacijos vertinimo.** Į vykstančius konfliktus reikėtų mokėti pažvelgti iš šono,

šaltakraujiškai pasverti situaciją, neleisti prasiveržti negatyvioms emocijoms. Nėra galimybės pakeisti jau įvykusio fakto, tačiau visada galima peržiūrėti asmeninę poziciją. Pakeistas požiūris į problemos sprendimą gali atverti naujų bendradarbiavimo galimybių.

1.1.6. Poskyris. Karjeros planavimas

Pagrindinius karjeros dokumentus galima apibūdinti šiais žodžiais: informatyvu, sklandu, tiksliai suformuluota informacija. Paprastai išskiriami šie karjeros dokumentai:

- ❖ Gyvenimo aprašymas (Curriculum Vitae);
- ❖ Europass CV (Europos Sąjungos šalyse);
- ❖ Motyvacinis laiškas;
- ❖ Lydintysis (kreipimosi) laiškas;
- ❖ Europass kalbų pasas (Europos Sąjungos šalyse).

Tai – dokumentai, kuriuose susisteminta ir aiškiai išdėstyta informacija apie kandidatą. Šie darbo ieškančiam žmogui padeda tinkamai prisistatyti, paaiškinti savo veiksmų motyvus ir ateities planus.

Pagrindinis dokumentas, kurį darbdaviai, ieškantys darbuotojų, prašo pateikti, – **gyvenimo aprašymas** (CV– lot. Curriculum Vitae).

Gyvenimo aprašymą sudaro šios pagrindinės dalys:

- ❖ asmens kontaktiniai duomenys;
- ❖ darbo patirties apibūdinimas;
- ❖ informacija apie mokymąsi, išsilavinimo įgijimą;
- ❖ žinios apie užsienio kalbų mokėjimą, kompiuterinio raštingumo lygį;
- ❖ kompetencijų įvardijimas ir komentarai;
- ❖ papildoma informacija (pasiekimai, automobilio vairavimo stažas, neįprastos asmeninės ar profesinės veiklos ir pan.).

Gyvenimo aprašymai (CV) pagal juose pateikiamą informaciją skirstomi į šiuos tipus: chronologinį CV, funkcinį CV, kombinuotą CV (turintį ir chronologinio, ir funkcinio gyvenimo aprašymų požymių).

◇Chronologinis gyvenimo aprašymas rengiamas, siekiant pademonstruoti nenutrūkstamą darbo patirtį, sklandų perėjimą iš mokymo institucijų į darbo aplinką.

◇Funkcinis gyvenimo aprašymas rengiamas tada, kai kandidatui naudingiau atkreipti dėmesį į turimą patirtį ir tam tikrus gebėjimus. Pastarasis CV tipas suteikia galimybę

pademonstruoti profesionalumą, dinamiškai kintančią karjerą.

◇Kombinuotas CV tipas suteikia galimybę pasinaudoti tiek chronologinio, tiek funkcinio gyvenimo aprašymų privalumais.

Rengiant bet kokį CV svarbu, kad parengtas gyvenimo aprašymas išryškintų kandidato **privalumus**.

1.1.7. Poskyris. Palankių ir trukdančių faktorių suvokimas, siekiant profesinės (darbo) karjeros tikslų

Įvertinkite šį pasirinkimą, taikydami „Stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių“ (SSGG) analizės metodą. Kaip tai daroma? A4 formato lapą padalinkite į 4 dalis, kaip parodyta 1.1.7. pav. Stiprybių dalyje surašykite visas savo savybes ir pasiekimus, kurie padės siekti užsibrėžto tikslo. Silpnybių dalyje **sąžiningai** surašykite tas savo savybes ir trūkumus, kurie trukdys siekti tikslo. Tai gali būti ir gana sunkiai pakeičiami charakterio bruožai, ir gebėjimai, kurių neturite, bet galite įgyti ir įgysite, jeigu pripažinsite ir žinosite, kad dabar yra tokia realybė. „Stiprybės“ ir „Silpnybės“ yra atidus žvilgsnis į save, savo vidinius resursus. Tačiau aplinka ir susiklosčiusi situacija yra ne mažiau svarbus veiksnys, siekiant karjeros tikslo. **Galimybių** dalyje išdėstykite visas, jūsų manymu, palankias aplinkybes, siekiant tikslo (darbo, pareigų ir t.t.). **Grėsmių** dalyje įvardinkite su karjeros tikslo siekimu susijusius sunkumus ir galimą riziką.

A4	
STIPRYBĖS	SILPNYBĖS
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
GALIMYBĖS	GRĖSMĖS
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

1.1.7. pav. Įprasta savianalizės forma.

2. SKYRIUS. PRAKTIKA - MOKINIO PASIRENGIMAS PROFESINEI DARBO KARJERAI

Bendruosiuose profesinio mokymo planuose nurodyta, kad praktika gali būti įgyvendinama įmonėje, įstaigoje, organizacijoje, ūkininko ūkyje, pas laisvąjį mokytoją. Praktika mokykloje gali būti atliekama tada, kai yra atitinkanti realias darbo sąlygas bazė. Praktika mokinyms gali atlikti ištisiniu – nepertraukiamuoju būdu arba dalimis, tuomet praktika yra suskaidoma į atskiras dalis. Praktika atliekama išėjus su praktika susijusius specialybės dalykus ir mokiniui turint iš šių dalykų patenkinamus įvertinimus:

❖ Terminas *praktika* yra mokymo programos sudėtinė dalis, ji skiriama baigiamajame kurse, jos trukmė priklausomai nuo mokymosi programos, kuri gali būti nuo 12 iki 15 savaičių.

❖ Praktikai vadovauja praktikos vadovas(-ai). Praktikos vadovas, atsižvelgdamas į praktikos programą, skiria praktikantui užduotis (Priedas Nr.1 ar 2), paaiškina jų vykdymo būdus, konsultuoja apie užduočių vykdymo eigą.

❖ Gamybinės praktikos metu kiekvienas mokinys pildo **dienyną**, kuriame kasdien įrašo atliktą darbą pagal programos reikalavimus.

❖ Naudotis įmonėje esančiais dokumentais mokinys gali **tik leidus įmonės**, kurioje atliekama gamybinė praktika, vadovui.

❖ Praktikos atlikimo vietoje mokinys supažindinamas su darbų saugos reikalavimais. Jis turi laikytis visų įmonės **Vidaus tvarkos taisyklių**.

❖ Moksleivis privalo užpildyti praktikos dienyną ir atsiskaitymui parengti praktikos ataskaitą (arba projektą).

2.1. Poskyris. Bendrosios ir profesinės kompetencijos, jų reikšmė žuvų augintojo karjerai

Bendrųjų kompetencijų sąrašas, jų svarba visai Europai suformuluoti 1999 m. Bolonijos konferencijoje, tai aštuonios bendrosios kompetencijos, kurių ugdymas turi būti visose ūkio šakose, įskaitant ir akvakultūrą, pateiktos 2.1.1. lentelės 1 grafoje. Profesinės arba dalykinės kompetencijos pateiktos 2 grafoje, jos yra skirtingos ir atspindi ūkio šakos išsivystymo lygį bei poreikius.

2.1.1. lentelė. Svarbiausios bendrosios ir dalykinės kompetencijos.

Bendrosios kompetencijos	Dalykinės kompetencijos
1	2
<p>1) Gebėjimas analizuoti ir apibendrinti;</p> <p>2) Gebėjimas žinias pritaikyti praktikoje;</p> <p>3) Pagrindinės bendrosios studijuojamos sritys</p>	<p>1) Gebėjimas darbą atlikti saugiai, dirbant su akvakultūroje naudojamais įrengiamais, biologiniais objektais, pašarais, biopreparatais ir vaistais, cheminėmis medžiagomis, reagentais ir prietaisais;</p> <p>2) Gebėjimas atlikti technologinio proceso operacijas, naudotis įrengimais bei juos aptarnauti;</p>

<p>žinios;</p> <p>4) Informacijos valdymo įgūdžiai;</p> <p>5) Tarpasmeninio bendravimo įgūdžiai;</p> <p>6) Gebėjimas dirbti savarankiškai;</p> <p>7) Pagrindiniai darbo su kompiuteriu įgūdžiai;</p> <p>8) Gebėjimas atlikti tyrimą.</p>	<p>3) Gebėjimas tirti gamybinę aplinką, biologinius objektus ir įvertinti jų būklę, žinoti sprendimo būdus ir gebėti spręsti nestandartinius atvejus, juos fiksuoti ir dokumentuoti;</p> <p>4) Gebėjimas interpretuoti aplinkos tyrimo duomenis bei duomenis, gautus iš laboratorinių stebėjimų ir matavimų, įvertinti jų reikšmingumą ir susieti juos su žinomų teorijų pagrindu;</p> <p>5) Panaudoti informacines ir ryšių technologijas savo profesinėje veikloje;</p> <p>6) Dirbti kolektyve ir komandoje, efektyviai bendrauti ir bendradarbiauti su kolegomis, vadovais ir klientais;</p> <p>7) Savarankiškai planuoti profesinio ir asmeninio tobulėjimo užduotis, savišvietą ir kvalifikacijos kėlimą;</p> <p>8) Ugdyti verslumo ir socialinio atsakingumo darną;</p> <p>9) Puoselėti gamtinę aplinką ir šalies kultūrą.</p>
--	--

2.2. Poskyris. Praktikos tikslai, uždaviniai ir programos

Praktikos tikslai. Keliami du pagrindiniai tikslai:

1) Pagrindinis praktikos tikslas – įtvirtinti įgytas žinias, ugdyti moksleivio gebėjimus susieti jas su praktine veikla, pritaikyti savo turimas žinias sprendžiant ir vykdant praktikos uždavinius, įgyti praktinės veiklos įgūdžių.

2) Praktika turi vystyti moksleivio savarankiškumą, kūrybingumą, norą dirbti ir ugdyti akvakultūros technologijų praktinio taikymo pažinimą, procesų valdymo gebėjimą, iškylančias problemas nagrinėti įvairiais aspektais, atsižvelgiant į konkrečią situaciją, ir spręsti jas kompleksiškai.

Pagrindiniai praktikos uždaviniai:

- 1) Formuoti moksleivio įgūdžius, reikalingus pagrindinėms žuvininkystės verslo darbuotojo kompetencijoms ugdyti ir gamybinėms – technologinėms funkcijoms atlikti įvairiose technologinio proceso etapuose bei sferose (organizuoti, valdyti ir vykdyti technologinius procesus pramoninėse bei mažose akvakultūros įmonėse: formuoti, prižiūrėti ir eksploatuoti veislinius vandens gyvūnus; auginti įveisiamąją medžiagą; auginti prekinę produkciją; auginti gyvuosius pašarinius organizmus ir kt.);

- 2) Formuoti moksleivio įgūdžius, reikalingus verslo organizacijų situacijos analizei ir konkrečių sprendimų planavimui;
- 3) Formuoti moksleivio bendravimo įgūdžius;
- 4) Ugdyti moksleivio bendruosius gebėjimus dirbti komandoje, priimti sprendimus, bendrauti ir bendradarbiauti;
- 5) Sudaryti moksleiviams galimybes susipažinti su realiomis gamybos technologijomis ir žuvininkystės bei akvakultūros verslo ypatybėmis;
- 6) Ugdyti moksleivių gebėjimą pritaikyti įgytas žinias konkrečiose gamybinėse situacijose;
- 7) Išmokyti moksleivius praktiškai analizuoti ir vykdyti gamybos užduotis, technologinio proceso bei auginamų žuvų bei technologinės įrangos priežiūros operacijas;
- 8) Padėti moksleiviams įgyti profesinės komunikacijos kompetencijas;
- 9) Motyvuoti ir formuoti moksleiviams gebėjimus analizuoti gamybos, verslo veiklą, surinkti, išanalizuoti ir apibendrinti tą veiklą atspindinčius statistinius duomenis ir padaryti išvadas;
- 10) Sudaryti sąlygas moksleiviams rinkti duomenis praktikos ataskaitai ar baigiamajam darbui.

Moksleivių, praktikos vadovų, įmonių bei mokymo įstaigos praktikos administravimo darnai parengiamos darbo įgūdžių formavimo akvakultūros įmonėje, fermoje, ūkyje programos, kurios pateiktos 2.2.1 ir 2.2.2. poskyriuose.

2.2.1. Poskyris. Individualizuota darbo įgūdžių formavimo akvakultūros įmonėje, fermoje programa (priedas Nr. 1)

Individualizuotą praktikos programą sudaro praktikos vadovas, remdamasis priede Nr. 1 pateiktu praktikos vykdymo aprašu. Jeigu moksleivis pasirenka laisvai pasirenkamų dalykų ir baigia teorinio bei praktinio mokymo kursus, tai pasirenkamųjų dalykų mokymo turinio praktika sudaro iki 18 % mokymo kryptčiai skiriamos pagrindinės-profesinės mokymo turinio praktikos laiko, kuris skiriamas proporcingai mažinant pagrindinės-profesinės praktikos mokymo turinio laiką.

Praktika netaikoma „Mažųjų laivų ir žvejybinių valčių valdymas“ mokymo turiniui.

2.2.2. Poskyris. Individualizuota darbo įgūdžių formavimo tvenkinių ūkyje, bendrovėje programa (priedas Nr. 2)

Individualizuotą praktikos programą sudaro praktikos vadovas, remdamasis priede Nr. 2 pateiktu praktikos vykdymo aprašu.

Praktika netaikoma „Mažųjų laivų ir žvejybinių valčių valdymas“ mokymo turiniui.

2.3. Poskyris. Mokomosios praktikos teisiniai, ekonominiai ir kiti santykiai

Mokinio statusas. Mokinys – asmuo, kuris mokosi pagal profesinio mokymo programas.

Praktikos organizavimas. Praktinis mokymas gali būti vykdomas įmonėje, įstaigoje, organizacijoje, ūkininko ūkyje, pas laisvąjį mokytoją.

1. Mokinio pareigos. Mokinys įsipareigoja:

- 1.1. Mokyti pagal mokymo planą ir profesinio mokymo programą;
- 1.2. Laikytis saugos, sveikatos, priešgaisrinių ir higienos reikalavimų;
- 1.3. Laikytis profesinio mokymo teikėjo vidaus tvarką reglamentuojančių dokumentų;
- 1.4. Dirbti pas praktikos organizatorių trišalėje sutartyje numatytu laikotarpiu ir sąlygomis;
- 1.5. Laikytis praktikos organizatoriaus ir profesinio mokymo įstaigos vidaus tvarką reglamentuojančių dokumentų.

2. Darbo apribojimai mokiniui iki aštuoniolikos metų:

- 2.1. Darbo, kuris yra fiziškai ir psichofiziologiškai per sunkus;
- 2.2. Darbo, kuriame naudojamos toksinės, kancerogeninės, mutageninės ar kitos sveikatą veikiančios medžiagos;
- 2.3. Darbo, kur galimas jonizuojančiosios radiacijos poveikis, kitų sveikatai kenksmingų ir (ar) pavojingų veiksnių poveikis;
- 2.4. Darbo, kur yra didesnė nelaimingų atsitikimų ar susirgimų profesinėmis ligomis tikimybė, taip pat darbo, kurio dėl nepakankamo atsargumo jausmo ar patirties asmuo saugiai dirbti gali nesugebėti;
- 2.5. Taip pat kitų darbų, jeigu darbo aplinkoje esančių veiksnių dydžiai viršija darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktuose nustatytus dydžius.

3. Praktinio mokymo ir poilsio laikas:

- 3.1. Praktinio mokymo laikas negali trukti ilgiau kaip 8 valandas per parą (kartu su kasdiene pamokų trukme) ir ne ilgiau kaip 40 valandų per savaitę (kartu su savaitės pamokų trukme);
- 3.2. Praktinis mokymas nakties laiku draudžiamas;

- 3.3.** Paros nepertraukiamo poilsio laikas per 24 valandų laikotarpį privalo būti ne trumpesnis kaip 12 valandų paeiliui (mokiniam nuo 14 iki 16 metų) – privalo būti ne trumpesnis kaip 14 valandų paeiliui, ir apimti laiką nuo 22 valandos vakaro iki 6 valandos ryto. Savaitės nepertraukiamo poilsio trukmė turi būti ne mažiau nei 2 poilsio dienos paeiliui per savaitę, viena iš jų turi būti sekmadienis;
- 3.4.** Jauniems asmenims turi būti suteikta pertrauka pailsėti ir pavalgyti, kurios trukmė – ne ilgesnė kaip 2 valandos ir ne trumpesnė kaip 30 minučių, ne vėliau kaip po 4 valandų nuo praktinio mokymo profesinio mokymo įstaigoje ar įmonėje pradžios;
- 3.5.** Papildomą 30 minučių trukmės pertrauką, įskaitomą į praktinio mokymo laiką, privaloma suteikti jauniems asmenims, kurių praktinis mokymas įmonėje trunka ilgiau kaip 4 valandas.

3. SKYRIUS. MOKOMOSIOS PRAKTIKOS ATASKAITOS AR PROJEKTO PARENGIMO PAGAL PATEIKTAS PRAKTIKOS UŽDUOTIS REIKALAVIMAI

Praktikos ataskaitoje medžiaga išdėstoma tam tikra eilės tvarka. Būtina prisilaikyti tokio nuoseklumo, kuris išdėstytas 3.1. lentelėje. Praktikos vertinimas pateiktas 3.2. lentelėje.

3.1. lentelė. Praktikos darbo sudedamosios dalys

Ataskaitos dalis	Pateiktis
1. Titulinis lapas	(3 priedas)
2. Turinys - planas	(3.2. priedas)
3. Įvadas	3.3. priedas
4. Pagrindinė ataskaitos/projekto dalis: 4.1. Poskyriai pagal individualizuotą darbo įgūdžių formavimo akvakultūros įmonėje, fermoje arba tvenkinių ūkyje, bendrovėje programą 4.2. Praktinė-analitinė dalis	
5. Išvados ir pasiūlymai	
6. Naudota literatūra ir informacijos šaltiniai	
7. Priedai	3.4. priedas

3.2. lentelė. Praktikos ir ataskaitos vertinimas

Eil. Nr.	Vertinimo kriterijus	Kriterijaus reikšmingumas	Įvertinimas balais	Vertinimo pagrindas
1.	Praktikos institucijos atsiliepimai apie praktiką atlikusį moksleivį	2		Praktikos vadovo apibendrinti praktikos institucijos atsiliepimai apie praktiką atlikusį moksleivį
2.	Moksleivio sugebėjimas pritaikyti įgytas teorines žinias praktikoje	3		Praktikos ataskaitos pateikimas
3.	Praktikos metu atliktos užduotys: jų sudėtingumas, atsakingumas, praktikos užduočių atlikimo savarankiškumas.	3		Praktikos ataskaitos pateikimas
5.	Praktikos ataskaita	1		Praktikos ataskaitos/projekto nustatytos formos dalių įgyvendinimas
6.	Praktikos pristatymas	1		Praktikos ataskaitos/projekto pristatymas (terminas)
	Iš viso	10		

4. SKYRIUS. PRIEDAI

PRIEDAS Nr. 1	
Programos pavadinimas	PRAKTIKA
	MOKYMO KRYPTIS: ŽUVŲ AUGINIMAS APYTAKINĖMIS (RECIRKULIACINĖMIS)

		TECHNOLOGIJOMIS	
Apimtis valandomis	480 valandų, 1,5 m. mokymo programa/600 valandų, 3 m. mokymo programa.		
Reikalingas pasirengimas mokymuisi	Įgytas profesinio mokymo teorinis ir praktinis mokymo turinys.		
Ugdomos bendrosios kompetencijos	Ugdomos ir tobulinamos įgytos kompetencijos, pasirengimas tobulinti savo profesines žinias, bendravimas ir bendradarbiavimas, atsakingumas, verslumas, sąžiningumas, gebėjimas spręsti problemas ir realizuoti idėjas, pozityvus mąstymas, gamtinės aplinkos ir šalies kultūros puoselėjimas.		
Mokymo tikslai	Praktikos turinys (pagrindinių temų pavadinimai)	Valandų skaičius	Praktikos vykdymas
1.2.3. Apibūdinti žuvų anatominę sandarą, žuvies skeleto, raumenų, kvėpavimo, kraujotakos, virškinimo, šalinimo, dauginimosi bei nervų sistemas, prisitaikymo svarbą, nustatyti žuvies morfometrinius parametrus.	1.2. Atpažinti akvakultūroje auginamas žuvis, pritaikyti jų biologines savybes auginimui recirkuliacinėse sistemose ir tvenkiniuose.	10/10	1. Atskirti įmonėje auginamas žuvis pagal rūšis, tipus, amžiaus grupes. 2. Sudaryti auginamų žuvų sąrašą. 3. Sudaryti jų biologinių duomenų korteles(-ę).
1.3.4. Paimti mėginį, taikant mėginio paėmimo metodiką, atpažinti ir išskirti žuvų ligų sukėlėją, nustatyti diagnozę bei pritaikyti gydomuosius preparatus žuvų susirgimams gydyti.	1.3. Vykdyti žuvų sveikatos priežiūrą, ligų prevenciją ir gydymą.	10/20	1. Atlikti vizualinę apžiūrą: žuvų elgsenos, atrinkti apžiūrai žuvį(-is) ir apžiūrėti: pelekus, žvyninę dangą, žiaunas, akis - makro ektoparazitų kontrolė. (teigiama/neigiama) 2. Atlikti laboratorinę apžiūrą – paimti gleivių mėginį nuo a) žvyninės dangos, b) tepinėlį nuo žiaunų epitelio; 3. Paruošti vieno komponento,

			valgomosios druskos profilaktinę vonią, parinkti veiksmingą koncentraciją.
1.4.3. Taikyti hidrocheminės analizės technologijas, laboratorinę įrangą ir cheminių medžiagų vandenyje nustatymo metodikas.	1.4. Pritaikyti ir valdyti gamyboje naudojamo vandens hidrocheminius parametrus ir procesus žuvų auginimo sistemose.	10/10	1. Išsiaiškinti įmonėje atliekamus hidrocheminius tyrimus, jų kiekį, dažnumą. 2. Sudaryti atliekamų hidrocheminių tyrimų lentelę. 3. Išnagrinėti tyrimams naudojamą įrangą, prietaisus, reikmenis.
1.4.4. Atlikti pagrindinių hidrocheminių junginių ir elementų kiekio žuvivaisos telkiniuose bei gamybai tiekiamame vandenyje laboratorinę analizę ir įvertinti gautus duomenis.		20/30	1. Pildyti hidrocheminių tyrimų lentelę, 2. vertinti duomenis pagal technologines normas.
1.4.5. Parinkti priemones, leidžiančias palaikyti optimalią cheminių medžiagų koncentraciją žuvivaisos telkiniuose bei gamybai tiekiamame vandenyje.		10/10	1. Išsiaiškinti įmonėje taikomus vandens kokybės palaikymo metodus/priemones ir medžiagas. 2. Pažymėti jas hidrocheminių tyrimų lentelėje.
1.5.2. Apibūdinti darbo higieną, darbuotojų saugą ir sveikatą akvakultūros įmonėje, <i>taikyti</i> darbo saugos pagrindines nuostatas bei bendruosius darbo saugos ir sveikatos reikalavimus žuvų auginimo įmonei: darbo saugos ir sveikatos organizavimui; teritorijai, pastatams ir	1.5. Saugiai dirbti žuvų veisimo, auginimo, laikymo objektuose bei žuvų ir vandens tyrimo laboratorijose su įranga, prietaisais ir cheminėmis medžiagomis.	10/10	1. Susipažinti su įmonės saugaus darbo instrukcijomis pagal praktikos darbo pobūdį: - veisykloje, - auginimo ceche, - tvenkiniuose, - laboratorijoje, - sandėliuose.

<p>statiniams; sanitarinėms- buitinėms patalpoms; šildymui, ventiliacijai ir oro kondicionavimui; vandens tiekimui ir kanalizacijai; apšvietimui; darbui su elektros įranga.</p>			
<p>1.5.3. Apibūdinti, išnagrinėti ir <i>taikyti</i> bendruosius darbo saugos ir sveikatos reikalavimus technologinei įrangai ir technologiniam procesui, darbui žuvų veisykloje, tvenkiniuose, sandėliavimo patalpoje, laboratorijoje, individualių apsaugos priemonių naudojimui, išvardinti atsakomybės formas, pažeidus darbų saugos reikalavimus.</p>		10/10	1.Saugiai dirbti gamybinės praktikos metu, ataskaitoje pateikti darbo saugos instrukcijų pavadinimus pagal vykdytą praktikos pobūdį.
<p>1.6.2. Sudaryti akvakultūros vieneto verslo plano struktūrą ir jo ekonominį pagrindimą vieniems metams, sudaryti darbuotojų veiklos funkcijų sąrašą ir veiklos paskirstymą darbuotojams skirtingais akvakultūros verslo vieneto veiklos laikotarpiais.</p>	<p>1.6. Organizuoti ir vykdyti akvakultūros verslą.</p>	10/10	<p>1.Išanalizuoti akvakultūros įmonės veiklos pobūdį (veisykla, prekinis ūkis, veislynas ir t.t.) 2. Išanalizuoti produkcijos gamybos būdą. 3. Darbuotojų, dirbančių įmonėje, skaičių. 4. Išsiaiškinti įmonės produkcijos gamybos apyvartą. 5.Produkcijos gamybos arba technologinio proceso etapus, gamybos barus, darbuotojų</p>

			skaičių juose. 6. Įvertinti komandinio darbo barus.
1.6.3. Sudaryti akvakultūros verslo produkcijos paskirstymo grandines ir analizuoti jų efektyvumą pagal sąnaudų kriterijus.		10/10	Išanalizuoti produkcijos realizacijos pobūdį (šviežia, atšaldyta, perdirbta ir t.t.).
1.6.4. Sudaryti rinkodaros veiksmų planą, parinkti efektyviausias rinkodaros komplekso priemones.		10/10	Išanalizuoti produkcijos, paslaugų realizacijos grandinę
1.6.5. Sudaryti metines įmonės balanso, pelno, nuostolio ir pinigų srautų finansinės atsakomybės ataskaitas. Įvertinti praėjusio laikotarpio akvakultūros verslo vieneto finansinius rodiklius.		10/10	Išanalizuoti ir įvertinti gamybos balansą: gamybos apimtis (metinis produkcijos kiekis) ir išlaidas (pašarai, darbo kaštai, pagal min. ir vidut. atlyginimo tarifus). Skaičiavimams galima naudoti įmonės arba statistikos duomenis .
1.7.2. Pervežti gyvas žuvis, pritaikant žuvų gabenimo technologiją, parenkant ir panaudojant antistresines bei bakteriostatines medžiagas, buferius, druskas, vandens putojimą stabdančias priemones, specialias gyvų žuvų gabenimo sistemas, parenkant optimalų žuvų tankumą ir krovą.	1.7. Pervežti (pergabenti) gyvas žuvis, pritaikyti ir valdyti technologinę įrangą ir prietaisus, atlikti jų priežiūrą ir aptarnavimą.	10/20	1. Išanalizuoti įmonės žuvų pervežimą: vietinį-vidinį, reproduktorių; prekinės produkcijos kokybę.
1.7.3. Apibūdinti ir išnagrinėti gyvų žuvų gabenimo transportą,		10/10	Išsiaiškinti įmonės naudojamą gyvų žuvų vežimui transportą

įrengimus, sistemas bei jų konstrukciją, pritaikyti technologinius rodiklius žuvų gabenimui.			ir įrangą (komplekto sudėtis).
1.7.4. Užpildyti pervežimui reikalingus dokumentus, paaiškinti įveisimo į tvenkinius arba natūraliuosius vandens telkinius ypatumus, taisykles ir įstatymus, įveisti (suleisti) žuvis į tvenkinius arba natūraliuosius vandens telkinius.		10/10	Stebėti ir dalyvauti gyvų žuvų pervežimo operacijoje: įrangos paruošimas, žuvų paruošimas ir pakrovimas ar iškrovimas
1.8.2. Apibūdinti žuvų reprodukcijos procesą, selekcijos metodų pritaikymą ir naudą gamybos produktyvumui bei veisimo procesui, įvertinti reproduktorius, nustatyti gonadų ir ikrų subrendimo stadiją, pritaikant laboratorines priemones, atrinkti ir sugrupuoti reproduktorius pagal lytinių produktų brandą, parinkti ir pritaikyti ligų profilaktikos priemones bei būdus.	1.8. Dirbtiniu būdu veisti žuvis, inkubuoti ikrus, laikyti bei paauginti lervutes, pritaikyti ir valdyti įrangą, prietaisus, vykdyti jų priežiūrą ir aptarnavimą.	10/10	1.Susipažinti su įmonėje taikomu reprodukcijos procesu, lervučių, jauniklių gamybos apimtimis, naudojama gamybos įranga arba kitais žaliavos (medžiaga auginimui) gamybos būdais. 2. Atskirti reproduktorius pagal rūšis, išanalizuoti amžiaus ir reprodukcinį terminą, svorio, vislumo duomenis. 3.Išnagrinėti reproduktorių šaltinius –resursus: nuosava, įsigyta, sužvejota ir suformuota banda, jos struktūra. 3. Išsiaiškinti, kokia naudojama reproduktorių laikymui ar auginimui įranga bei sistemos.
1.8.3. Atlikti šiltavandenių žuvų		10/10	1.Susipažinti su įmonėje

<p>naršiniama, pritaikant technologinius normatyvus bei biotechnologiją: paruošti, subrandinti reproduktorius, paimti, apvaisinti ir paruošti ikrus inkubavimui bei juos inkubuoti, parengti darbui žuvų ikrų inkubatorių, parinkti ir pritaikyti profilaktines priemones ikrams ir įrangai apdoroti.</p>			<p>taikomais žuvų veisimo būdais, inkubavimo apimtimis.</p> <p>2. Susipažinti su reprodukcijos procesu naudojama įranga (reproduktorių atranka, paruošimas, brandinimas, naršinimas, ikrų ėmimas, paruošimas inkubavimui).</p> <p>3. Susipažinti su ikrų inkubavimo būdais,</p>
<p>1.8.4. Atlikti šaltavandenių žuvų naršiniama, pritaikant technologinius normatyvus bei biotechnologiją: paruošti, subrandinti reproduktorius, paimti, apvaisinti ir paruošti ikrus inkubavimui bei juos inkubuoti, parengti darbui žuvų ikrų inkubatorių, parinkti ir pritaikyti profilaktines priemones ikrams ir įrangai apdoroti.</p>		10/10	<p>įrengiamais, priežiūros technika.</p>
<p>1.8.5. Išinkubuotas lervutes paauginti iki mailiaus stadijos, taikant biotechnologiją ir technologinius normatyvus: įvertinti išsiritusių lervučių gyvybingumą ir kiekį, jas perkelti į laikymo įrenginius, sudaryti technologinių operacijų ciklą, parinkti auginimo įrangą, pritaikyti technologinius ir hidrocheminius parametrus bei</p>		10/10	<p>1.Susipažinti su įmonėje taikomais lervučių paauginimo būdais, naudojamais įrengiamais.</p> <p>2. Taikoma technologija (pagal auginimui naudojamą įrangą: suleidimo tankis, pašaras, šėrimas, auginimo terminas, vandens kokybė, jos tyrimas)</p> <p>3.Susipažinti su žuvų ligų</p>

valdyti, parinkti ir pritaikyti pašarus, priežiūros ir profilaktikos priemones bei medžiagas, pildyti technologinius dokumentus.			profilaktikos ir prevencijos sistema. 4. Išvardinti, kokie žurnalai ir dokumentai vedami.
1.8.6. Paruošti ir transportuoti žuvų lervutes ar jaunikius, išsaugoti jų gyvybingumą, parinkti pakavimo įrangą, medžiagas, vandens hidrocheminius parametrus, skaičiavimo būdą ir įrangą, technologiškai pagrįstą pakavimo tankumą, nustatyti transportavimo trukmę, užpildyti pervežimui reikalingus dokumentus.		10/10	1. Išanalizuoti įmonėje taikomą lervučių ir jaunikių transportavimo, perkėlimo būdus, įrengimus, kiekio nustatymo metodus. 2. Išvardinti pildomus dokumentus

<p>1. 1.8.7. Sudaryti įrankių, įrangos, prietaisų, medžiagų bei preparatų rinkinį, būtiną dirbtiniam žuvų veisimui bei biologiniams tyrimams vykdyti, atrinkti ir užpildyti privalomąsias VMVT (Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba) dokumentų formas, parengti dokumentą(-us) taikomą(-us) dirbtinio žuvų veisimo procesui kontroliuoti, produkcijai apskaityti ir vertinti, panaudojant kompiuterinę programinę įrangą ir informacines technologijas (IT).</p>		10/10	<p>1. Sudaryti įmonėje naudojamų įrengimų, prietaisų, priemonių naudojamą dirbtiniam veisimui arba naršinimui sąrašą.</p> <p>2. Įmonėje vykdomas žuvų įveisimas (suleidimas į baseinus ar tvenkinius), surašomi dokumentai ar pildomi žurnalai.</p>
<p>1.9.2. Išvardinti pagrindinius kombinuotų pašarų paruošimo etapus, būdus ir pašarų paruošimo metodikas, pašarų gamyboje naudojamus įrengimus.</p>	<p>1.9. Šerti žuvis, ruošti ir parinkti pašarus, taikyti šėrimo technologijas ir parinkti šėrimo įrangą.</p>	10/10	<p>1. Susipažinti su įmonėje naudojamais pašarais, išvardinti jų rūšis.</p> <p>2. Susipažinti su pašarų laikymo tvarka - laikymo vietos ir sąlygos (pvz. laikomi sandėlyje, lauke, supakuoti, suskirstyti į grupes ir t.t.)</p>
<p>1.9.3. Atpažinti kombinuotų pašarų rūšis, grupes, nustatyti pašarų šėrimo koeficientus pradiniuose, produkciniuose ir reprodukciniuose pašaruose.</p>		10/10	<p>1. Atpažinti pašarus (kombinuotus, natūralius), žinoti pavadinimus.</p> <p>2. Susipažinti su žuvų šėrimo tvarka įmonėje, sudaryti šėrimo paskyrą, nurodant žuvų rūšį, šėrimo kiekį, laiką, dažnumą, inversijos koeficientą.</p>

<p>1.9.4. Parinkti pašarų receptūras žuvims, šėrimo įrangą, metodus ir būdus.</p>		<p>30/40</p>	<p>1. Išsiaiškinti pašaruose baltymų, riebalų, angliavandenių kiekį. 2. Nustatyti žuvų šėrimo būdą(-us) ir naudojamą įrangą.</p>
<p>1.9.5. Apibūdinti pašarų kokybės vertinimo metodikas bei pašarų komponentų ir pašarų laikymo sąlygas, išvardinti ir sugrupuoti pašarų žuvims kokybės kontrolei naudojamus įrengimus.</p>		<p>10</p>	<p>1. Išsiaiškinti, kaip nustatoma pašarų kokybė? (išvardinti būdus ar metodus).</p>
<p>2.1.2. Apibūdinti reproduktorių priešnerštinio laikymo ypatybes, naršinio būdus ir metodus, neršto skatinimo priemonės ir medžiagas bei įvertinti lytinių produktų brandos ir apvaisinimo kokybę.</p>	<p>2.1. Veisti ir auginti žuvų jauniklius bei prekinio dydžio žuvis, taikant įvairias auginimo technologijas ir įrengimus.</p>	<p>10/20</p>	<p>1. Išsiaiškinti reproduktorių laikymo (UARS) uždarosios apytakos recirkuliacinėje sistemoje</p>
<p>2.1.3. Apibūdinti embrionų atrankos, perkėlimo ir laikymo baseinuose metodikas, parinkti žuvų embrionų laikymui, lervų paauginimui bei auginimui tinkamiausius pagrindinius vandens hidrocheminius parametrus.</p>		<p>10/20</p>	<p>1. Atpažinti ir išvardinti įmonėje auginamas žuvis, žinoti jas. 1. Susipažinti su įmonės embrionų ir lervučių laikymo bei paauginimo įranga. 2. Gebėti nustatyti pagrindinius vandens kokybės parametrus (mokėti naudotis prietaisais ir testais).</p>
<p>2.1.4. Apibūdinti, išnagrinėti ir pritaikyti žuvų jauniklių auginimo technologijas, technologinę įrangą, prietaisus, priemones ir medžiagas bei</p>		<p>20/30</p>	<p>1. Susipažinti su įmonės jauniklių auginimo įranga – išvardinti įrengimus, žinoti veikimo principus, eksploatavimo ypatumus</p>

pagrindinius biotechnologinius normatyvus įvairiose žuvų auginimo sistemose, įvertinti ir valdyti hidrologinius bei hidrocheminius vandens kokybės rodiklius.			<p>2. Išnagrinėti jaunikių auginimo technologiją, išvardinti technologines operacijas.</p> <p>3. Atlikti gamybinės užduoties, pagal įmonės technologinį procesą.</p>
2.1.5. Apibūdinti, išnagrinėti ir pritaikyti prekinį žuvų auginimo technologijas, technologinę įrangą, prietaisus, priemones ir medžiagas bei pagrindinius biotechnologinius normatyvus įvairiose žuvų auginimo sistemose, įvertinti ir valdyti hidrologinius bei hidrocheminius vandens kokybės rodiklius.		20/30	<p>1. Susipažinti su įmonės prekinį žuvų auginimo įranga – išvardinti įrengimus, žinoti veikimo principus, eksploatavimo ypatumus.</p> <p>2. Išnagrinėti prekinį žuvų auginimo technologiją, išvardinti technologines operacijas.</p> <p>3. Atlikti gamybinės užduoties, pagal įmonės technologinį procesą.</p>
2.1.6. Pritaikyti monociklines žuvų auginimo technologijas žuvų auginimui ir veisimui tvenkiniuose, baseinų sistemose bei žuvidėse, naudotis žuvų auginimo techninėmis priemonėmis, įrengimais ir prietaisais, įvertinti ir valdyti hidrologinius bei hidrocheminius vandens kokybės rodiklius.		30/40	<p>1. Išnagrinėti ir įvertinti įmonėje taikomus žuvų veisimo ir auginimo technologinius ciklus, skirti įmonėje taikomą monociklinį, policiklinį bei sudėtinį technologinį procesą.</p> <p>2. Išvardinti žuvų veisimui ir auginimui naudojamus įrengimus, jų paskirtį ir valdymo bei aptarnavimo ypatybes.</p>
2.1.7. Įsisavinti monociklines žuvų auginimo technologijas baseinuose ir žuvidėse su pakitusiu vandens temperatūros		18/30	<p>3. Išanalizuoti vandens kokybės parametrus, jų optimalias ribas, jų valdymo</p>

<p>rėžimu, žinoti žuvidžių ir baseinų konstrukcines ypatybes, ekologinius reikalavimus. Mokėti taikyti jauniklių ir prekinės žuvies auginimo biotechniką ir įrangą visais žuvies auginimo etapais.</p>			<p>metodus, prietaisus ir įrangą bei kontrolės sistemas, taikomas įmonės žuvų veisimo ir auginimo technologiniame procese. 4. Atlikti gamybinės užduotis, pagal įmonėje taikomą technologinį procesą.</p>
<p>2.1.8. Parinkti policiklines technologijas žuvų auginimui uždarojo ciklo sistemose (UCS). Atskirti normatyvinius vandens kokybės UCS reikalavimus bei konstrukcines baseinų, filtrų, dozatorių, oksigenatorių, bakteriocidinių įrenginių, prietaisų ypatybes ir mokėti jais naudotis.</p>		18/20	
<p>2.1.9. Parinkti sudėtinės žuvies auginimo technologijas. Identifikuoti konstrukcines įvairaus tipo žuvininkystės įmonių techninio įrengimo ypatybes. Apskaičiuoti žuvų augimo greitį įvairaus tipo žuvininkystės įmonėse.</p>		18/20	
<p>2.2.2. Apibūdinti recirkuliacinių sistemų techninių įrengimų parinkimo ir komplektavimo principus įvairiems technologinio proceso etapams bei paaiškinti recirkuliacinių sistemų našumo skaičiavimo metodiką.</p>	<p>2.2. Parinkti, komplektuoti ir aptarnauti uždarnosios apytakos (recirkuliacijos) UA(R)S sistemų įrangą ir įrengimus.</p>	18/20	<p>Išnagrinėti ir sudaryti įmonėje naudojamos (UARS) uždarnosios apytakos recirkuliacinės sistemos(-ų) sąrašą, nurodyti įrangos našumą.</p>
<p>2.2.3. Apibūdinti biologinio ir</p>		18/20	<p>Kartu su įmonės personalu</p>

<p>mechaninio vandens valymo, vandens dezinfekavimo bei oksigenacijos veikimo principus bei valdyti pagrindinius rodiklius, taikyti jų valdymo ir kontrolės metodus, žuvų veisimo ir auginimo recirkuliacinėse sistemose biotechniką ir paaiškinti gamybos proceso ekonominio efektyvumo skaičiavimo metodiką.</p>			<p>atlikti gamybines užduotis, pagal įmonėje vykdomą technologinį procesą: vykdyti žuvų auginimo baseinų, rezervuarų, mechaninių ir biologinių vandens valymo filtrų, dujų šalinimo įrenginių, vandens paskirstymo sistemų, deguonies prisotinimo ir tiekimo sistemų, srauto, debito ir apyvartos, dezinfekcijos įrenginių priežiūros operacijas.</p>
<p>2.2.4. Parinkti ir komplektuoti recirkuliacinių sistemų įrengimus jaunikliams ir prekinėms žuvims bei reproduktoriams auginti, veisti. Išnagrinėti ir įvertinti veisimo ir auginimo recirkuliacinių sistemų efektyvumą.</p>		30/40	<p>Kartu su įmonės personalu atlikti gamybines užduotis prižiūrint ir aptarnaujant jauniklių, prekinėms žuvims bei reproduktorių laikymo, auginimo ir veisimo sistemas.</p>
Iš viso:		480/600val.	

PRIEDAS Nr. 2	
Programos pavadinimas	PRAKTIKA
	MOKYMO KRYPTIS: ŽUVŲ AUGINIMAS TVENKINIUOSE IR ATVIRUOSIUOSE VANDENS TELKINIUOSE
Apimtis valandomis	480 valandų, 1,5 m. mokymo programa/600 valandų, 3 m. mokymo programa.
Reikalingas pasirengimas mokymuisi	Įgytas profesinio mokymo teorinis ir praktinis mokymo turinys

<p>Ugdomos bendrosios kompetencijos</p>	<p>Ugdomos ir tobulinamos įgytos kompetencijos, pasirengimas tobulinti savo profesines žinias, bendravimas ir bendradarbiavimas, atsakingumas, verslumas, sąžiningumas, gebėjimas spręsti problemas ir realizuoti idėjas, pozityvus mąstymas, gamtinės aplinkos ir šalies kultūros puoselėjimas.</p>		
<p>Mokymo tikslai</p>	<p>Praktikos turinys (pagrindinių temų pavadinimai)</p>	<p>Valandų skaičius</p>	<p>Praktikos vykdymas</p>
	<p>1.2.3. Apibūdinti žuvų anatominę sandarą, žuvies skeleto, raumenų, kvėpavimo, kraujotakos, virškinimo, šalinimo, dauginimosi bei nervų sistemas, prisitaikymo svarbą, nustatyti žuvies morfometrinius parametrus.</p>	<p>1.2. Atpažinti akvakultūroje auginamas žuvis, pritaikyti jų biologines savybes auginimui recirkuliacinėse sistemose ir tvenkiniuose.</p>	<p>10/10</p>
<p>1.3.4. Paimti mėginį, taikant mėginio paėmimo metodiką, atpažinti ir išskirti žuvų ligų sukėlėją, nustatyti diagnozę bei pritaikyti gydomuosius preparatus žuvų susirgimams gydyti.</p>	<p>1.3. Vykdyti žuvų sveikatos priežiūrą, ligų prevenciją ir gydymą.</p>	<p>20/20</p>	<p>1. Atlikti vizualinę apžiūrą: žuvų elgsenos, atrinkti apžiūrai žuvį(-is) ir apžiūrėti: pelekus, žvyninę dangą, žiaunas, akis (makro ektoparazitų kontrolė). (teigiama/neigiama) 2. Atlikti laboratorinę apžiūrą –paimti gleivių mėginį nuo a) žvyninės dangos, b) tepinėlių nuo žiaunų epitelio. 3. Paruošti vieno komponento valgomosios druskos profilaktinę vonią, parinkti veiksmingą koncentraciją.</p>

<p>1.4.3. Taikyti hidrocheminės analizės technologijas, laboratorinę įrangą ir cheminių medžiagų vandenyje nustatymo metodikas.</p>		10/10	<p>1. Išsiaiškinti ūkyje atliekamus hidrocheminių tyrimus, jų kiekį, dažnumą. 2. Sudaryti atliekamų hidrocheminių tyrimų lentelę. 3. Išnagrinėti tyrimams naudojamą įrangą, prietaisus, reikmenis.</p>
<p>1.4.4. Atlikti pagrindinių hidrocheminių junginių ir elementų kiekio žuvivaisos telkiniuose bei gamybai tiekiamame vandenyje laboratorinę analizę ir įvertinti gautus duomenis.</p>	<p>1.4. Pritaikyti ir valdyti gamyboje naudojamo vandens hidrocheminius parametrus ir procesus žuvų auginimo sistemose.</p>	20/30	<p>1. Pildyti hidrocheminių tyrimų lentelę, 2. Vertinti duomenis pagal technologines normas.</p>
<p>1.4.5. Parinkti priemones, leidžiančias palaikyti optimalią cheminių medžiagų koncentraciją žuvivaisos telkiniuose bei gamybai tiekiamame vandenyje.</p>		10/10	<p>1. Išsiaiškinti ūkyje taikomas vandens kokybės palaikymo metodus, priemones ir medžiagas. 2. Pažymėti jas hidrocheminių tyrimų lentelėje.</p>
<p>1.5.2. Apibūdinti darbo higieną, darbuotojų saugą ir sveikatą akvakultūros įmonėje, <i>taikyti</i> darbo saugos pagrindines nuostatas bei bendruosius darbo saugos ir sveikatos reikalavimus žuvų auginimo įmonei: darbo saugos ir sveikatos organizavimui; teritorijai, pastatams ir statiniams;</p>	<p>1.5. Saugiai dirbti žuvų veisimo, auginimo, laikymo objektuose bei žuvų ir vandens tyrimo laboratorijose su įranga, prietaisais ir cheminėmis medžiagomis.</p>	10/10	<p>1. Susipažinti su ūkio saugaus darbo instrukcijomis pagal praktikos darbo pobūdį: -veisykloje, -auginimo ceche, -tvenkiniuose, -laboratorijoje, -sandėliuose.</p>

<p>sanitarinėms-buitinėms patalpoms; šildymui, ventiliacijai ir oro kondicionavimui; vandens tiekimui ir kanalizacijai; apšvietimui; darbui su elektros įranga.</p>			
<p>1.5.3. Apibūdinti, išnagrinėti ir <i>taikyti</i> bendruosius darbo saugos ir sveikatos reikalavimus technologinei įrangai ir technologiniam procesui, darbui žuvų veislykloje, tvenkiniuose, sandėliavimo patalpoje, laboratorijoje, individualių apsaugos priemonių naudojimui, išvardinti atsakomybės formos pažeidus, darbų saugos reikalavimus.</p>		<p>10/10</p>	<p>1.Saugiai dirbti gamybinės praktikos metu, ataskaitoje pateikti darbo saugos instrukcijų pavadinimus pagal vykdytą praktikos pobūdį.</p>
<p>1.6.2. Sudaryti akvakultūros vieneto verslo plano struktūrą ir jo ekonominį pagrindimą vieneriems metams, sudaryti darbuotojų veiklos funkcijų sąrašą ir jų paskirstymą darbuotojams skirtingais akvakultūros verslo vieneto veiklos laikotarpiais.</p>	<p>1.6. Organizuoti ir vykdyti akvakultūros verslą.</p>	<p>10/10</p>	<p>1.Išanalizuoti akvakultūros ūkio veiklos pobūdį (veislykla, prekinis ūkis, veislynas ir t.t.) 2.Išanalizuoti produkcijos gamybos būdą. 3.Darbuotojų skaičių dirbančių įmonėje. 4. Išsiaiškinti įmonės produkcijos gamybos apyvartą. 5.Produkcijos gamybos arba technologinio proceso etapus, gamybos barus, darbuotojų skaičių juose.</p>

			6. Įvertinkite komandinio darbo barus.
1.6.3. Sudaryti akvakultūros verslo produkcijos paskirstymo grandines ir analizuoti jų efektyvumą pagal sąnaudų kriterijus.		10/10	Išanalizuoti produkcijos realizacijos pobūdį (šviežia, atšaldyta, perdirbta ir t.t.)
1.6.4. Sudaryti rinkodaros veiksmų planą, parinkti efektyviausias rinkodaros komplekso priemones.		10/10	Išanalizuoti produkcijos, paslaugų realizacijos grandinę
1.6.5. Sudaryti metines įmonės balanso, pelno, nuostolio ir pinigų srautų finansinės atsakomybės ataskaitas. Įvertinti praėjusio laikotarpio akvakultūros verslo vieneto finansinius rodiklius.		10/10	Išanalizuoti ir įvertinti apytikslį gamybos balansą: gamybos apimtis (metinis produkcijos kiekis) ir išlaidas darbo jėgai, pašarams, transportui ir kt. Skaičiavimams galima naudoti įmonės arba statistikos duomenis.
1.7.2. Pervežti gyvas žuvis, pritaikant žuvų gabenimo technologiją, parenkant ir panaudojant antistresines bei bakteriostatines medžiagas, buferius, druskas, vandens putojimą stabdančias priemones, specialias gyvų žuvų gabenimo sistemas, parenkant optimalų žuvų tankumą ir krova.	1.7. Pervežti (pergabenti) gyvas žuvis, pritaikyti ir valdyti technologinę įrangą ir prietaisus, atlikti jų priežiūrą ir aptarnavimą.	10/20	1. Išanalizuoti ūkyje taikomą žuvų pervežimą: vietinį-vidinį, reproduktorių; prekinės produkcijos.
1.7.3. Apibūdinti ir išnagrinėti gyvų žuvų gabenimo transportą, įrengimus, sistemas bei jų			10/10

<p>konstrukciją, pritaikyti technologinius rodiklius žuvų gabenimui.</p>			<p>sudėtis).</p>
<p>1.7.4. Užpildyti pervežimui reikalingus dokumentus, paaiškinti įveisimo į tvenkinius arba natūraliuosius vandens telkinius ypatumus, taisykles ir įstatymus, įveisti (suleisti) žuvis į tvenkinius arba natūraliuosius vandens telkinius.</p>		<p>10/10</p>	<p>Stebėti ir dalyvauti gyvų žuvų pervežimo operacijoje: įrangos paruošimas, žuvų paruošimas ir pakrovimas ar iškrovimas.</p>
<p>1.8.2. Apibūdinti žuvų reprodukcijos procesą, selekcijos metodų pritaikymą ir naudą gamybos produktyvumui bei veisimo procesui, įvertinti reproduktorius, nustatyti gonadų ir ikrų subrendimo stadiją, pritaikant laboratorines priemones, atrinkti ir sugrupuoti reproduktorius pagal lytinių produktų brandą, parinkti ir pritaikyti ligų profilaktikos priemones bei būdus.</p>	<p>1.8. Dirbtiniu būdu veisti žuvis, inkubuoti ikrus, laikyti bei paauginti lervutes, pritaikyti ir valdyti įrangą, prietaisus, vykdyti jų priežiūrą ir aptarnavimą.</p>	<p>10/10</p>	<p>1.Susipažinti su ūkyje taikomu reprodukcijos procesu, lervučių, jauniklių gamybos apimtimis, naudojama gamybos įranga arba kitais žaliavos (medžiaga auginimui) gamybos būdais. 2. Atskirti reproduktorius pagal rūšis, išanalizuoti amžiaus ir reprodukcinių terminų, svorio, vislumo duomenis. 3.Išnagrinėti reproduktorių šaltinius –resursus: nuosava, įsigyta, sužvejota ir suformuota banda, jos struktūra; 3. Naudojama reproduktorių laikymui ar auginimo įranga ir sistemos.</p>

<p>1.8.3. Atlikti šiltavandenių žuvų naršinimą, pritaikant technologinius normatyvus bei biotechnologiją: paruošti, subrandinti reproduktorius, paimti, apvaisinti ir paruošti ikrus inkubavimui bei juos inkubuoti, parengti darbui žuvų ikrų inkubatorių, parinkti ir pritaikyti profilaktines priemones ikrams ir įrangai apdoroti.</p>	<p>10/10</p>	<p>1. Susipažinti su ūkyje taikomais žuvų veisimo būdais, inkubavimo apimtimis. 2. Susipažinti su reprodukcijos procesu naudojama įranga (reprodukatorių atranka, paruošimas, brandinimas, naršinimas, ikrų ėmimas, paruošimas inkubavimui). 3. Susipažinti su ikrų inkubavimo būdais, įrengiamais, priežiūros technika.</p>
<p>1.8.4. Atlikti šaltavandenių žuvų naršinimą, pritaikant technologinius normatyvus bei biotechnologiją: paruošti, subrandinti reproduktorius, paimti, apvaisinti ir paruošti ikrus inkubavimui bei juos inkubuoti, parengti darbui žuvų ikrų inkubatorių, parinkti ir pritaikyti profilaktines priemones ikrams ir įrangai apdoroti.</p>	<p>10/10</p>	
<p>1.8.5. Išinkubuotas lervutes paauginti iki mailiaus stadijos, taikant biotechnologiją ir technologinius normatyvus: įvertinti išsiritusių lervučių gyvybingumą ir kiekį, jas perkelti į laikymo įrenginius, sudaryti technologinių operacijų ciklą, parinkti auginimo įrangą, pritaikyti technologinius ir</p>	<p>10/10</p>	<p>1. Susipažinti su ūkyje taikomais lervučių paauginimo būdais, naudojamais įrengimais. 2. Taikoma technologija (pagal auginimui naudojamą įrangą: suleidimo tankis, pašaras, šėrimas, auginimo terminas, vandens kokybė,</p>

<p>hidrocheminius parametrus bei valdyti, parinkti ir pritaikyti pašarus, priežiūros ir profilaktikos priemones bei medžiagas, pildyti technologinius dokumentus.</p>		<p>jos tyrimas). 3.Susipažinti su priežiūros ir profilaktikos sistema. 4. Išvardinti, kokie žurnalai ir dokumentai vedami.</p>
<p>1.8.6. Paruošti ir transportuoti žuvų lervutes ar jauniklius, išsaugoti jų gyvybingumą, parinkti pakavimo įrangą, medžiagas, vandens hidrocheminius parametrus, skaičiavimo būdą ir įrangą, technologiškai pagrįstą pakavimo tankumą, nustatyti transportavimo trukmę, užpildyti pervežimui reikalingus dokumentus.</p>	<p>10/10</p>	<p>1.Išanalizuoti ūkyje taikomą lervučių ir jauniklių transportavimo, perkėlimo būdus, įrengimus, kiekio nustatymo metodus. 2. Išvardinti pildomus dokumentus.</p>
<p>1.8.7.Sudaryti įrankių, įrangos, prietaisų, medžiagų bei preparatų rinkinį, būtiną dirbtiniam žuvų veisimui bei biologiniams tyrimams vykdyti, atrinkti ir užpildyti privalomąsias VMVT (Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba) dokumentų formas, parengti dokumentą(-us), taikomą(-us) dirbtinio žuvų veisimo procesui kontroliuoti, produkcijai apskaityti ir vertinti, panaudojant kompiuterinę</p>	<p>10/10</p>	<p>1.Sudaryti ūkyje naudojamų įrengimų, prietaisų, priemonių naudojamą dirbtiniam veisimui arba naršimui sąrašą. 2. Įmonėje vykdomas žuvų įveisimas (suleidimas į baseinus ar tvenkinius), surašomi dokumentai ar pildomi žurnalai.</p>

<p>programinę įrangą ir informacines technologijas (IT).</p>			
<p>1.9.2. Išvardinti pagrindinius kombinuotų pašarų paruošimo etapus, būdus ir pašarų paruošimo metodikas, pašarų gamyboje naudojamus įrengimus.</p>		<p>10/10</p>	<p>1.Susipažinti su ūkyje naudojamais pašarais, išvardinti jų rūšis. 2. Susipažinti su pašarų laikymo tvarka - laikymo vietos ir sąlygos (pvz., laikomi sandėlyje, lauke, supakuoti, suskirstyti į grupes ir t.t.)</p>
<p>1.9.3. Atpažinti kombinuotų pašarų rūšis, grupes, nustatyti pašarų šėrimo koeficientus pradiniuose, produkciniuose ir reprodukciniuose pašaruose.</p>	<p>1.9. Šerti žuvis, ruošti ir parinkti pašarus, taikyti šėrimo technologijas ir parinkti šėrimo įrangą.</p>	<p>10/10</p>	<p>1.Atpažinti pašarus (kombinuotus, natūralius), žinoti pavadinimus. 2. Susipažinti su žuvų šėrimo tvarka įmonėje, sudaryti šėrimo paskyrą, nurodant žuvų rūšį, šėrimo kiekį, laiką, dažnumą, inversijos koeficientą.</p>
<p>1.9.4. Parinkti pašarų receptūras žuvims, šėrimo įrangą, metodus ir būdus.</p>		<p>30/40</p>	<p>1.Išsiaiškinti pašaruose baltymų, riebalų, angliavandenių kiekį. 2.Nustatyti žuvų šėrimo būdą(-us) ir naudojamą įrangą.</p>
<p>3.1.2. Apibūdinti tvenkinių vietos parinkimo kriterijus, dirvožemio savybes bei jų reikšmę tvenkinių ir hidrotechninių statinių patvarumui, išvardinti pagrindinius tvenkinio</p>	<p>3.1. Auginti ir veisti žuvis tvenkiniuose, prižiūrėti tvenkinius, hidrotechninius statinius ir įrenginius.</p>	<p>15/20</p>	<p>1.Susipažinti su ūkio tvenkiniais. 2.Nustatyti tvenkinių sistemos tipą (pilnos, nepilnos) ir bendrą tvenkinių plotą. 3. Išanalizuoti tvenkinių</p>

<p>konstrukcijos elementus bei tvenkinių kategorijas, parinkti tvenkinių ūkio sistemą, įvertinti vandens resursus ir vandens kokybę, išvardinti tvenkinių ūkyje naudojamus mechanizmus.</p>		<p>skaičių pagal kategorijas, išskirti neršto, auginimo, ganyklinių tvenkinių plotą, 4. Atlikti gamybinės užduotis, pagal įmonėje taikomą technologinį procesą bei darbo organizavimo modelį.</p>
<p>3.1.3. Apibūdinti ir atrinkti pagrindines bei papildomas šiltavandenių ir šaltavandenių žuvų rūšis, tinkamas auginimui tvenkiniuose, apibūdinti ekologinę ir įprastinę akvakultūros, monokultūros ir polikultūros formas.</p>	<p>15/20</p>	<p>1. Atpažinti ir išvardinti ūkyje auginamas žuvis pagal rūšis. 2. Išanalizuoti akvakultūros vystymo formas (ekologinė, įprastinė; monokultūrinė ir/ar polikultūrinė). 3. Atlikti pavestas gamybinės užduotis, pagal įmonėje taikomą technologinį procesą bei darbo organizavimo modelį.</p>
<p>3.1.4. Sudaryti šiltavandenių žuvų ūkio modelį, parinkti auginamų kultūrų derinius, nustatyti ūkio apyvartą, sudaryti žuvų auginimo ir veisimo technologinių operacijų ciklą, pritaikyti karpinių (karpių, lynų), augalėdžių (plačiakakčių ir amūrų) bei plėšriųjų žuvų veisimo ir auginimo biotechniką konkrečiai tvenkinių ūkio sistemai.</p>	<p>30/55</p>	<p>1. Išanalizuoti ūkio modelį, išsiaiškinti ūkio produkcijos apyvartą. 2. Išvardinti auginamų žuvų rūšinę sudėtį ir sudaromus kultūrų auginimo derinius (polikultūrinius modelius). 3. Atlikti pavestas gamybinės užduotis, pagal įmonėje taikomą technologinį procesą bei</p>

<p>3.1.5. Sudaryti šaltavandenių žuvų ūkio modelį, parinkti auginamų kultūrų derinį, nustatyti ūkio apyvartą, sudaryti žuvų auginimo ir veisimo technologinių operacijų ciklą, pritaikyti upėtakių veisimo ir auginimo biotechniką konkrečiai tvenkinių ūkio sistemai.</p>		<p>15/20</p>	<p>darbo organizavimo modelį.</p>
<p>3.1.6. Išvardinti, charakterizuoti labiausiai paplitusias ligas ir pritaikyti profilaktikos priemones, veterinarinius reikalavimus auginamoms žuvis, tvenkinių veiklos taisykles, savikontrolės programos elementus, stebėjimui ir tyrimams naudojamus prietaisus ir įrangą.</p>		<p>15/30</p>	<p>Susipažinti su ūkyje taikoma žuvų ligų profilaktikos ir prevencijos sistema, taikomais prevenciniais metodais, vykdomais stebėjimais</p>
<p>1.1.4. Apibūdinti žuvų išteklius Lietuvoje, išskirti rekreacinei žuvininkystei svarbias rūšis, paaiškinti atskirų žuvų rūšių (ar jų grupių) geografinį paplitimą ir pasiskirstymą Lietuvoje.</p>	<p>1.1. Organizuoti rekreacinės žuvininkystės paslaugas ir teikti jas vartotojui.</p>	<p>5/5</p>	<p>1.Susipažinti su ūkyje organizuota pramogine, rekreacine ar poilsine žvegyba. 2.Išanalizuoti žvegybos objektų pasiūlą (pagal rūšis) 3.Išanalizuoti žvegybos vietų skaičių, dydį (tvenkinių skaičius, plotas), jų įrengimą bei pritaikymą kliento poreikiams tenkinti bei saugai užtikrinti.</p>
<p>1.1.5. Apibūdinti pavojingus rizikos veiksnius sveikatai rekreacinės žuvininkystės procese, saugos priemonės rizikai išvengti ar sumažinti, identifikuoti pavojingų aplinkos veiksnių pasekmes, teikti pirmąją medicininę pagalbą.</p>		<p>5/5</p>	

<p>1.1.6. Apibūdinti rekreacinės žuvininkystės rinkodaros komplekso priemonės, verslo vieneto finansinius rodiklius, sudaryti rekreacinės žuvininkystės paslaugų teikėjo verslo planą, jo ekonominį pagrindimą, suskirstyti veiklą pagal funkcijas skirtingais verslo veiklos laikotarpiais.</p>		<p>15/30</p>	<p>1.Susipažinti ir išanalizuoti ūkio rekreacinės žūklės rinkodarą (tinklapis, reklamos kiekis, informacijos prieinamumas, aktualumas, patrauklumas) 2.Išanalizuoti šios verslo rūšies apskaitos formą, ekonominio naudingumo įvertinimą. 3.Išanalizuoti klientų atsiliepimus.</p>
<p>1.1.7. Sudaryti rekreacinės žuvininkystės verslo vieneto finansinės atskaitomybės ataskaitas ir įvertinti praėjusio laikotarpio rekreacinės žuvininkystės verslo vieneto finansinius rodiklius.</p>		<p>10/10</p>	<p>Išsiaiškinti bendrą žvejų mėgėjų skaičių, apytikslį žvejybai skirtos produkcijos kiekį, palyginti rodiklius.</p>
<p>1.1.2. Paašškinti darbo saugos ir sanitarinius reikalavimus dirbant su maisto produktais, naudotis saugos ir švaros palaikymui skirtais įrenginiais.</p>	<p>1.1. Atlikti pirminį žuvies apdirbimą ir aptarnauti technologinius įrengimus.</p>	<p>5/5</p>	<p>1.Susipažinti su įmonės saugaus darbo instrukcijomis pagal praktikos darbo pobūdį</p>
<p>1.1.3. Parinkti ir išdėstyti žuvies apdirbimo (filetavimo, nuodijimo, glazūravimo, sūdymo, rūkymo) bei pakavimo technologinę įrangą, vykdyti jos priežiūrą.</p>		<p>10/10</p>	<p>1.Susipažinti su įmonės ar ūkio cecho patalpų išdėstymu pagal technologinio proceso operacijų eigą. 2.Atlikti pavestas</p>
<p>1.1.4. Atlikti pirminį žuvies apdirbimą (filetavimą,</p>		<p>70/90</p>	<p>gamybines užduotis, pagal įmonėje taikomą</p>

nuodijimą, glazūravimą, sūdymą, rūkymą) bei pakavimą.		technologinį procesą bei darbo organizavimo modelį, vykdant pirminį žuvies apdirbimą bei įrangos priežiūrą.
Iš viso: 480/600val.		

PRIEDAS Nr. 3 Ataskaitos/projekto pateikimo formos:**PRIEDAS Nr. 3.1** Titulinis lapas

ŠILUTĖS ŽEMĖS ŪKIO MOKYKLA (14 pt, didžiosios raidės, paryškintas tekstas)

ŽUVININKYSTĖS VERSLO DARBUOTOJO PROGRAMA (14 pt, didžiosios raidės)

(12 pt, didžiosios raidės) kursas

(12 pt, didžiosios raidės) grupė

PRAKTIKOS PAVADINIMAS (14 pt, didžiosios raidės, paryškintas tekstas))

Praktikos ataskaita/Praktikos projektinis darbas (12 pt, sakinio stilius)

Mokinys/ė (12 pt, sakinio stilius) _____
 (parašas) (vardas,
 pavardė) (10 pt)

Praktikos vadovas/ė _____
 (parašas) (praktikos vadovo pedagoginis vardas,
 vardas, pavardė) (10 pt)

VIETOVĖ, SAVIVALDYBĖ (12 pt, didžiosios raidės), Metai

PRIEDAS Nr. 3.2. Turinys

TURINYS

I	IVADAS (12 pt, didžiosios raidės, paryškintas tekstas).....	2
1.	SKYRIAUS. (PAVADINIMAS) (12 pt, didžiosios raidės, paryškintas tekstas).....	x
1.1.	Poskyris. (pavadinimas) (12 pt, sakinio stilius, paryškintas tekstas)	x
1.1.1.	(Skyrelio pavadinimas) (12 pt, sakinio stilius)	x
2.	SKYRIAUS. (PAVADINIMAS) (12 pt, didžiosios raidės, paryškintas tekstas)	x
2.1.	Poskyris. (pavadinimas) (12 pt, sakinio stilius, paryškintas tekstas)	x
2.1.1.	(Skyrelio pavadinimas) (12 pt, sakinio stilius)	x
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	(12 pt, didžiosios raidės, paryškintas tekstas).....	x
INFORMACIJOS ŠALTINIAI	(12 pt, didžiosios raidės, paryškintas tekstas).....	x
PRIEDAI	(12 pt, didžiosios raidės, paryškintas tekstas).....	x

PRIEDAS Nr. 3.3. Raštvedyba

Darbo tekstas. Surinktas kompiuteriu, atspausdintas A4 (210x297 mm) formato lapuose, susegtas ir tvarkingas. Tekstas spausdinamas vienoje lapo pusėje 1,5 intervalu tarp eilučių, puslapio paraštės: 3 cm iš kairės, 1 cm iš dešinės, 2 cm nuo viršaus ir 2 cm nuo apačios. Raidžių aukštis 12 taškų (12 pt.) *Times New Roman* šriftu. Pastraipos pirmoji eilutė nuo kairiosios paraštės atitraukiama per 2,0 cm.

Puslapių numeracija. Puslapiai žymimi arabiškais skaitmenimis apatiniame dešiniajame lapo kampe.

Nuotraukos. Kaip nurodyti nuotraukų autorystę? Nuotraukos autorystė gali būti nurodoma ant nuotraukos, apatiniame dešiniajame jos kampe, arba po nuotrauka, apačioje dešinėje pusėje. Jei autorius žinomas – autorius nurodomas taip: *Autoriaus nuotr., šaltinis, pvz., V. Pavardenio nuotr., žuvis.com*. Jei autorius nenurodytas – nurodomas tik šaltinis, pvz., *žuvis.com nuotr.*

Lentelės. Paveikslai (ilustracijos, diagramos, schemos, grafikai). Brėžiniai. Darbe lentelės ir paveikslai numeruojami kiekviename skyriuje atskirai arabiškais skaitmenimis, įrašant skyriaus numerį ir paveikslo (arba lentelės) eilės numerį. Šalia parašomi jų pavadinimai. Lentelės pavadinimas rašomas virš jos, dešinėje pusėje, 10 taškų pasviruoju stiliumi (3 lentelė. *Hidrocheminiai tyrimai*). Paveikslo pavadinimas rašomas apačioje, centre, 10 taškų paryškintu stiliumi (**3.15 pav. Lūžio taškas**). Tekste, minint iliustraciją ar lentelę, nurodomas jos numeris (3.1. lentelė).

Informacijos šaltinių sąrašas. Literatūros sąrašas pateikiamas atskiru skyriumi su antrašte INFORMACIJOS ŠALTINIAI. Literatūros šaltiniai pateikiami abėcėlės tvarka. Jeigu autorių pavardės yra vienodos, jos rašomos atsižvelgiant į inicialus.

Knygos aprašas, jei autorius yra vienas:

Arena, R. *Žuvų auginimas*. Vilnius: Geri raštai, 2010.

Knygos aprašas, jei yra du autoriai:

Sakalas, A.; Šilingienė, V. *Personalo valdymas*. Kaunas: Technologija, 2000

Straipsniai žurnale:

Vardenis, A. *Hidrocheminiai darbai fermoje*: 2010 m. balandžio 4, Nr.14, p.5.

Elektroniniai informacijos šaltiniai pateikiami abėcėlės tvarka su peržiūros data ir pilnu puslapio adresu, pvz., Metodines rekomendacijas technologijų brandos darbo rengimui. [Žiūrėta 2014 08 08.] Prieiga per internetą: [http://www.nec.lt/failai/4700_Metodines_rekomendacijos_technologiju_brandos_darbo_rengimui\(2014-10-30\).pdf](http://www.nec.lt/failai/4700_Metodines_rekomendacijos_technologiju_brandos_darbo_rengimui(2014-10-30).pdf).

